

ŠentRUPERT

Glasilo krajanov krajevne skupnosti Šentrupert

• LETO: I. /4 • december 1999 • Glasilo izhaja štirikrat letno • Za krajanke KS Šentrupert brezplačno •

OBOGATENI OB BOŽIČNIH PRAZNIKI - ZA NOVA SPOZNANJA

Decembrski dnevi so bili vedno nekaj posebnega. Vsakomur sega spomin na dni, ki smo jih preživeli. Nekaj posebnega je to: Je čas pričakovanja, čas obdarovanja, je pač povezan z božičnim praznikom. Veselja, ki ga človek doživlja, ne more obdržati zase - to bi bilo preveč sebično.

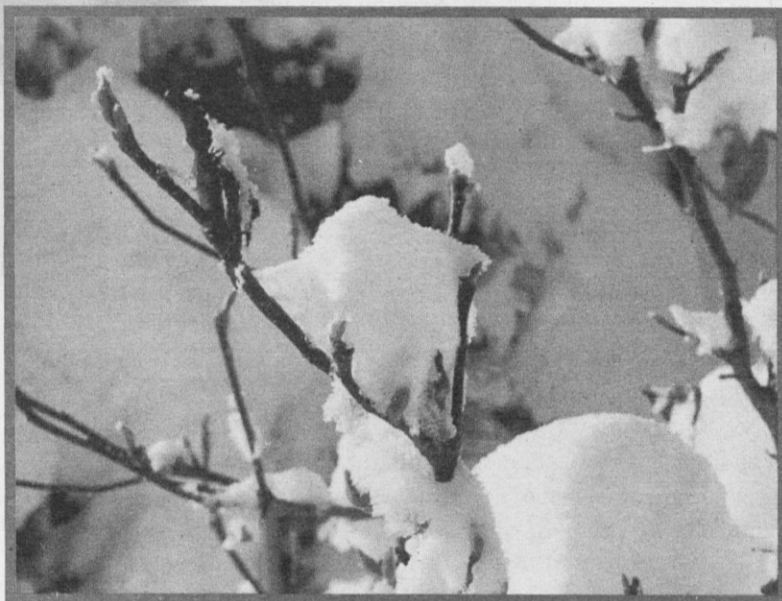
Človek rad deli veselje in prav tu je pravo veselje. O, božič! Kako so te doživljali nekdanje in kako danes? Veliko stvari pomaga človeku, da se prav pripravi na pomembne dogodke.

Človek se je vedno posluževal različnih sredstev za primerno praznovanje.

Naši predniki so imeli odprte oči in odprto srce, tako da pri pripravi na božič ni manjkalo iznajdljivosti in celo izvirnosti, ki naj bi gradila posameznika in skupnost. Veliko znamenj je bilo prisotnih, ki so posameznika nagovarjala in spodbujala v pričakovanju novega. Res je nevarno za vsakega posameznika, da ostane na površju - pri zunanosti - kar človeka ne gradi (neosebno), smo pa ljudje, ki potrebujemo znamenja, da nam pomagajo graditi mostove. In znamenj imamo dovolj, le oči je treba imeti, še več, videti jih je treba, da gremo lažje naprej. Z večjo gotovostjo, kajti pot je že preizkušena, znamenja so, ki nam zagotavljajo večjo gotovost. Moramo pa tudi sami prispevati, da bo luč bolj jasna in veder pogled. Za nas kristjane je božič praznik rojstva Božjega sina, ki postane človek, da bi ČLOVEK postal bolj BOŽJI. Za vse ljudi dobre volje pa je božič praznik pristne družinske TOPLINE, ki nas povezuje in gradi v nove ljudi.

Tako neuničljivo upanje kristjanom in vsem ljudem dobre volje vlije v srca božična SKRIVNOST. Bog se rodi kot človek in nas s tem spodbuja, naj se zavedamo, da smo BOŽJE podobe. Rodi se v noči, da nam vlije UPANJE v nov dan. Rodi se kot otrok, da poudari veličino življenja. Rodi se v družini, da poudari vrednost DRUŽINE. Trpel bo, umrl bo, a tudi vstal, da osmisli naše trpljenje in našo smrt. Na svetu bo delal samo DOBRO, da nam da zgled, kakšni naj bomo.

Dobro sporočilo za vsakega izmed nas. Obogateni ob božičnih praznikih za nova SPOZNANJA, stopimo v leto 2000 z vedrim pogledom, saj smo odkrili novo LUC, ki nam daje gotovost!

V PRIČAKOVANJU ... (foto: J. Platiše)

ČE SE DELA, JE TUDI KAJ POKAZATI

Pred nami je četrta številka našega krajevnega glasila. Povečuje se število strani, vsebina in naklada. Pa tudi avtorjev prispevkov je vedno več.

Uspešno se nadaljuje tradicija tudi v ostalih društvih. LE TAKO NAPREJ!

Prvo leto dejavnosti sveta KS v tej sestavi je bilo sorazmerno uspešno. Poleg dejavnosti asfaltiranja cest in manjših preureditev prostorov smo se precej ukvarjali z vodo in vodovodnimi sistemi. Kot kaže, je to glavni problem kraja in okoliških vasi, tako da že potekajo aktivnosti, da bi rekonstruirali in sanirali obstoječi vodovod. Če bo potrebno, pa bomo šli tudi v celotno zamenjavo vodov. Pri tako velikih sistemskih nalogah pa brez potrpežljivosti, pomoči in sodelovanja krajanov ne bo šlo. LE TAKO NAPREJ!

V naslednjem letu nas torej čakajo precej zahtevne in obsežne naloge. Nadaljevali bomo začete naloge, pričeli pa bomo tudi z nekaj novimi deli.

Spoštovane krajanke in krajani KS Šentrupert, kakor tudi tisti, ki z veseljem prebirate naš časopis in vas zanima, kaj se dogaja v našem kraju, v imenu sveta krajevnega skupnosti Šentrupert V NOVEM LETU 2000 ŽELIM ČIMVEČ ZDRAVJA, VESELJA IN DELOVNIH USPEHOV V OSEBNEM ŽIVLJENJU IN NAŠI SKUPNOSTI!

DOGAJANJA V KS ŠENTRUPERT

S SESTANKOV SVETA KS

V oktobru so člani sveta začeli na vseh področjih načrtovati za leto 2000. Največ načrtov je za ureditev vodovodov in asfaltiranje cest. Po pregledu vseh načrtov je KS posredovala Občini Trebnje načrtovanje za leti 2000 in 2001. Prednost bo nadaljevanje del na vrtini Nebesa - izgradnja vodnega hrama in povezava vodovodnega sistema z vrtino.

Krajani so nas opozorili, da je nujno treba urediti lokalno cesto Globoko, saj tam vozi šolski avtobus. Z Občino Trebnje smo v dogovoru, da bo Cestno podjetje Trebnje prišlo z grederjem, krajevna skupnost pa bo prispevala gramoz.

Na seji smo se dogovorili, da bi ob spominski slovesnosti ob prvem novembru pri spomeniku imeli med počastitvijo zaporo ceste. Ker nismo pravočasno vložili prošnje na Občino Trebnje, nismo pridobili dovoljenja.

Člane sveta smo opozorili, naj obvestijo krajane, da na svojem področju označijo - zakoličijo ceste in jaške, da pri pluzenju ne bi prihajalo do nepotrebne škode.

Na novembrski seji smo določili roke za izvedbo avtobusnega postajališča v Šentrupertu in se pogovorili o problematiki kanalizacije oz. meteornih voda pri Kutnarju v Šentrupertu. Za slednje je bil zadolžen Feliks Ahlin, za izvedbo avtobusnega postajališča pa Gradbeništvo Zupančič in Jože Brear.

Predsednik komunalne komisije je poročal o opravljenih asfalterjskih delih v tem letu.

Kot prednostno nalogo za leto 2000 smo dali nadaljevanje del v Nebesih - pridobitev lastništva parcele za rezervoar, priprava projektne dokumentacije za rezervoar, izdelavo projektne dokumentacije za priključitev na obstoječi vodovod. Naslednja naloga v letu 2000 bo izdelava idejnega projekta za širitev ceste Slovenska vas - Šentrupert - Bistrica in pridobitev soglasij lastnikov za širitev ceste. Cesta naj bi bila široka od pet do šest metrov.

Novembra so lastniki grobov dobili posebne položnice za plačilo grobnih prostorov. V decembru bo vse vodovodne števec popisal novi vzdrževalec vodovoda Milan Prah. Vodo bomo plačali s posebnimi položnicami, ki jih bomo dobili na dom.

V marcu 2001 bo potekel sedanji krajevni samoprispevek. Treba bo načrtovati za nadaljnji razvoj kraja, tedaj bi tudi izvedli referendum za Občino Šentrupert.

Na decembrski seji sveta krajevne skupnosti je bil prisoten tudi Alfonz Tratar, ki ureja pravne zadeve. Glavna točka dnevnega reda je bila problematika vodovoda v Kamnju in na Vrhu. Predlagano je bilo tudi, naj bi imeli v kulturnem domu silvestrovanje; s predlogom so se vsi strinjali. Opozorjeno je bilo še, da bi pri obnovi strehe na gradu Vesela Gora kmalu prišlo do nesreče, ker niso ponovno pravočasno namestili snegobrana.

NAPOVEDNIK:

Dogajanja v KS	2
Spominjamo se ...	5
Mlini nekoč	7
Iz življenja društev	12
Urejenost domačij	13
Šentrupersko narečje	15
Iz skrinje spominov	16
Novoletna voščilnica mladim	18

Cesta proti Škrljevemu je le dočkala obnovo. (foto: J. Platiše)

Vrtina za vodo v Nebesih. (foto: J. Platiše)

POMEMBNO OBVESTILO:

Krajani lahko oddajo pohvale, pritožbe in pripombe v pisni obliki med uradnimi urami v pisarni KS. Problematiko vodovoda bomo morali sami rešiti, zato pritožbe na Občino Trebnje niso učinkovite.

**OBČINA
ŠENTRUPERT**

Komisija za ustanovitev Občine Šentrupert se je ponovno sestala v novembru. Postopek za ustanovitev je potrebno začeti znova. Narediti je potrebno nov elaborat.

**KNJIŽNICA
ŠENTRUPERT**

V začetku novembra smo pričeli urejati knjižnico v Šentrupertu (nad mlekarno). Izbrali smo najbolj ugodnega ponudnika. Letos bo narejena prva faza - ureditev prostorov. Predvidevamo, da bodo dela končana konec decembra 1999.

POKOPALIŠKI ODBOR

Pokopališki odbor se je sestel v novembru in obravnaval problematiko pokopališča. Odbor je predlagal svetu KS, naj se najemmina za grobni prostor letos ne poveča, ker je sedaj dodan DDV. Člani odbora so za leto 2000 načrtovali tlakovanje glavne in stranske poti.

Irena Ribič

KOMISIJA ZA KULTURNO DEJAVNOST

V ožji sestavi je skupina predlagala program za vse leto, dokončno ga bo potrdil celotni odbor in svet KS; razveseljivo je, da dramska skupina pripravlja Molierovo igro, v kateri nastopajo sami srednješolci.

POROČILO Z OBČINSKEGA SVETA

V sredo, 24. novembra, je bila 8. redna seja občinskega sveta. Ena od najvažnejših točk dnevnega reda je bila 4. točka: Odlok o spremembi odloka o proračunu Občine Trebnje za leto 1999. Le-ta je bil sprejet na seji občinskega sveta 28. maja 1999. Pripravljen je bil na osnovi izračuna primerne porabe Ministrstva za finance - na osnovi ocene prihodkov za druge naloge in možne zadolžitve v skladu z zakonom o financiranju občin. 29. oktobra 1999 je Občina Trebnje od Ministrstva za finance prejela nov izračun primarne porabe za leto 1999. Lastnih prihodkov, ki jih je izračunalo Ministrstvo za finance, Občina Trebnje v letu 1999 ne bo ustvarila.

Občina je ugovarjala in se pritožila na ustrezne organe Ministrstva za finance. Pri oblikovanju spremembe odloka je Občina Trebnje upoštevala odobritev sredstev iz finančne izravnave v višini podane pritožbe.

Tako so skupni prihodki proračuna s tem rebalansom skoraj enaki kot v sprejetem proračunu v maju. Večji so le za 1 %. Zato je bilo praktično nemogoče zahtevati dodatna sredstva iz proračuna, čeprav so v naši krajevni skupnosti velike potrebe in nedokončana dela. KS Šentrupert je namreč v letu 1998 dobila zelo malo sredstev iz občinskega proračuna za lokalne in krajevne ceste, ker so bila sredstva prerazporejena za dograditev doma starejših krajanov. S svetnikom Petrom Frelihom sva uspela dokazati primanjkljaj, tako da je letos dobila KS Šentrupert še dodatne 3 milijone za cestno področje. S tem bo vsaj delno pokrit primanjkljaj iz leta 1998.

Franci Bartolj

VODOVODNI SISTEM V ŠENTRUPERTU

Vodovodni sistem Šentrupert, ki oskrbuje porabnike vode v naseljih Šentrupert, Kamnje, Vrh in del Prelesja, deluje kot vezna posoda. To pomeni, da sta tlačni in oskrbovalni vod na eni cevi. Če je suša, kot je bilo letos poleti, in ob izpadu električne energije po ponovnem zagonu črpalke le-ta najprej oskrbi cevni sistem Šentrupert, nato zbiralnik v Kamnju (najmanj 70m³), potem se samodejno vključita dve črpalci, ki morata napolniti cevni sistem za porabnike Vrha, Prelesje - Kremen, nato zbiralnik na Vrh (približno 30 m³), šele potem se začne oskrbovati cevni sistem Ovčak in nazadnje tudi sam zbiralnik na Ovčaku. Zato pride ob suši ali večurnem izpadu električne energije do večdnevni motenj preskrbe z vodo v višje ležečih predelih, kot so: Kamnje, Vrh, Prelesje in Ovčak. Zaradi povečane porabe vode in dotrajanega sistema v samem Šentrupertu daje vrtina v Kamnju komaj zadostno količino vode za normalno preskrbo. Zato se pospešeno izvajajo aktivnosti za oskrbo z vodo iz vrtine v Nebesih.

Milan Prah

VODOVOD ŠENTRUPERT

Po prevzemu vzdrževanja vodovoda v Šentrupertu od Komunale Trebnje smo v drugem polletju imeli kar nekaj težav z iskanjem lastnega vzdrževalca. Delo je na koncu prevzel Milan Prah; dela se je lotil zelo zavzeto, vendar je imel v začetku kar nekaj težav, ker vodovodnega sistema ni dobro poznal. Tudi letos je bilo kritično obdobje med trgatvijo, saj je takrat poraba vode največja, svoje je dodala še suša. Zaradi naše neizkušenosti smo iskali okvaro na sistemu, čeprav je bil glavni vzrok prav pomanjkanje vode. Največ kritik smo bili upravičeno deležni prav od krajanov Vrha, ker tam vode najprej in najbolj pogosto zmanjka. V rezervoarju v Kamnju smo zaradi tega predstavili priključek hidropaka, ki napaja to območje z vodo, saj je doslej že najmanjši padec gladine vode povzročil njegovo zaustavitev. Celovito rešitev problema in oskrbe z vodo v višje ležečih predelih pa ponuja vrtina v Nebesih. V vrtini globine 160 metrov je voda že na globini 100 metrov. Po neprestanem črpanju, ki je trajalo tri tedne - in to še v sušnem obdobju - je gladina vode upadla le za nekaj metrov, kar je zelo ugoden rezultat. Vodovodni odbor je na pobudo predsednika sveta KS že začel pripravljati idejno zasnovo trase novega

vodovoda. Oblikovali smo skupino, ki bo trasirala povezavo od Nebes do Krževja, in skupino za trasiranje povezave od Nebes v smeri proti Hrastnemu. Na osnovi naših predlogov trase bo potem izdelan projekt izgradnje novega dela vodovoda. Rezervoar v Nebesih bo imel obseg okoli 250.000 litrov, kar pomeni ob težavah zalogo vode za dva do tri dni, hkrati pa rešuje tudi problem zagotavljanja požarne vode na območju vodovodnega sistema.

Naša poglavitna naloga bo sedaj čim hitrejša izgradnja vodnega zbiralnika in povezav do vodovodov Šentrupert in Sela. Naše delo bo v veliko meri odvisno od pripravljenosti krajanov za sodelovanje v tej obsežni nalogi, in seveda od finančnih sredstev.

Polde Koščak

ZIMSKA SLUŽBA

Letos smo organizirali zimsko službo na celotnem področju krajevne skupnosti. Komisija za komunalno urejanje je že jeseni pripravila predlog organizacije zimске službe in pogoje, pod katerimi se plužijo posamezni odseki krajevnih cest. Tako smo ceste razvrstili v tri kategorije: pluženje mora imeti širši interes krajanov; pluži se v času pred največjimi prometnimi konicami (prihod na delo in odhod z dela), ko zapade 10 cm snega; posamezni odseki cest, ki niso v kategoriji krajevnih cest, se plužijo, ko je oddaljenost od krajevne ceste večja od 200 metrov.

Da bi lahko zastavljene cilje dosegli, smo tik pred zimo nabavili 3 čelne deske za pluženje snega, s katerimi je mogoče doseči večje učinke pri pluženju.

S Cestnim podjetjem v Trebnjem smo se dogovorili o posipanju nekaterih najbolj kritičnih krajevnih cest.

Glede na stanje cest v letošnji zimi in na to, da pritožb skoraj ni bilo, mislimo, da je taka organiziranost uspešna.

Tone Rugelj

TEČAJ SIRJENJA MLEKA V ŠENTRUPERTU

Na željo članic Društva kmečkih žena smo v soboto, 27. novembra, organizirali tečaj za izdelavo trdega sira in skute. Tečaj smo imeli v šoli, udeležilo se ga je 30 članic. Referent iz svetovalne službe občine Trebnje gospod inž. Janko Širec nam je preskrbel imenitno strokovnjakinjo gospo Nado Fingušt, ki je znala vse nazorno prikazati - pozna se ji, da to tudi sama dela.

V naši dolini je dolgoletna tradicija predelave mleka. Že v 19. stoletju je

začel oče Leskovec mleko odkupovati in iz njega delati sir v graščinski kleti na Veseli Gori. Leta 1910 pa je zažvela mlekarna v stavbi sedanje zbiralnice mleka in je bila registrirana v zemljiški knjigi kot Mlekarna Šentrupert. Za to je poskrbel župnik z naprednimi kmeti.

Če bi se vse to ohranilo, bi bil to za naš kraj velik blagor - pa je moralo vse, kar je bilo koristnega v Šentrupertu, oditi drugam, saj tudi kmet ni imel nobene veljave.

Danes se mleku spet slabo obljublja; če bo moral ostajati doma, bo morda le katera začela sama izdelovati sir kar doma. Že v letu 1994 je opustilo krave polovico kmetij v naši dolini, zato se lahko sprašujemo, kaj bo, če še tega ne bo, kar gre zdaj na trg. Saj bodo tako naše kmetije ostale brez krav, pokrajina pa se bo zarasla.

Malči Kostevc

CENTRALNA KURJAVA V KULTURNEM DOMU V ŠENTRUPERTU

Pred kratkim se je vsem članom Kulturnega društva Šentrupert in ljubiteljem kulturnega doma v Šentrupertu uresničila sanjska želja, da je dom ogrevan s centralno kurjavo. Sam pričetek del je bil že z razpošiljanjem prošenj za denarno pomoč. Zelo smo se razveselili, ko nam je Zveza kulturnih društev Občine Trebnje odgovorila, naj pripravimo vso potrebno dokumentacijo za centralno ogrevanje in nam bodo finančno pomagali.

Takoj smo pričeli s pripravo dokumentacije in z načrtom, ki nam ga je izdelal naš predsednik sveta KS Peter Frelj; izkoriščam priložnost, da se mu javno zahvalim za uspešno delo in za vso podporo članov sveta KS.

Dela so se pričela sredi novembra. Za Miklavževo nedeljo - 5. decembra - smo imeli odprtje nove centralne kurjave in smo bili tako vsi udeleženci miklavževanja na toplem.

Rad bi se zahvalil vsem, ki so kakorkoli pomagali. Potrebno je bilo namreč s stekleno volno izolirati nad dvorano in v sobi za garderobo. Nad odrom pa zaenkrat še nismo mogli izolirati, ker moramo prej preložiti strešnike. Posebna zahvala gre gospodarju doma Izidorju Kovaljevu in njegovi družini ter mladini iz Šentruperta. Tako smo s skupno pomočjo naredili to, o čemer smo dolga desetletja lahko le sanjali.

Peter Kurent

IZ ŽIVLJENJA

ŠENTRUPERSKE ŽUPNIJE

Življenje je v naši župniji pestro že od septembra, ko so se ob rednem verouku spet začele dejavnosti z različnimi skupinami za otroke in drugimi srečanja za mlade ter s starejšim pevskim zborom.

September je bil v znamenju papeževega obiska v Sloveniji in razglasitve velikega Slovenca Antona Martina Slomška za blaženega. V velikem številu (okrog 150 nas je bilo!) smo se tudi Šentrupečani udeležili srečanja s svetim očetom v Mariboru. Le teden dni zatem nas je s svojim obiskom razveselila rojakinja s. Zvonka Mikec, misijonarka v Angoli. Nekako z začetkom jeseni pa smo začeli še z obnovitvenimi deli na baročni cerkvi na Veseli Gori (odranje, klepanje, klesanje zvonov, obnova oken). Spet je prišla do izraza velikodušnost naših ljudi, ki jim gre posebna zahvala.

Oktober, v mesecu Rožnenske, smo se ob večerih zbirali v župnijski cerkvi ob molitvi rožnega venca, v reviji Mavrica je bilo objavljeno kar nekaj "mojstrov" naših najmlajših in celo lepa nagrada. Z mladimi smo medtem pripravili mašo na Dobu za zapornike, otroški zborček je nastopal v Boštanju, na Bledu pa smo otroci skupaj z našimi sestrami - katehistinjami obhajali dan zahvale. V oktobru so nas še obiskali pevci in farani iz župnije Goriče z našim rojakom Lojzeto Zupanom, ki se je v tistih dneh srečal z Abrahamom.

9. oktobra smo se na tihem spomnili 15. obletnice smrti nekdanjega šentruperskega župnika Ivana Bakana.

Na zadnjo nedeljo v cerkvenem letu pa smo stari in mladi pevci z združenimi močmi prepevali pri sveti maši, ki jo je bilo moč slišati po širni Sloveniji preko radijskih valov tretjega programa in radia Ognjišče.

Prvi dnevi decembra so bili v znamenju priprave in prihoda svetega Miklavža. Letos je dobrotnik iz nebes obdaril kar 285 otrok, tako da je bil že kar malo v zadregi, če mu bo še za drugje kaj ostalo. Kulturni dom še nikoli ni bil tako poln kot prav na letošnjo Miklavževo nedeljo. Velikodušnost Miklavža nas je povezala v eno samo valovanje ljubezni in dobrote: otroke in starše, dramsko skupino in zborček, nastopajoče in poslušalce, mlade in manj mlade.

Prihajajoči božični prazniki naj zato v nas rodijo novo prepričanje, da smo s skupnimi močmi dolžni in zmožni pisati svojo pravljico v raju pod Triglavom, pravljico, ki se je začela udejanjati pred 2000 leti na betlehemskih poljanah in ki jo hočemo vedno znova doživljati v naših srcih, v naših medsebojnih odnosih, v naši družbi. Kot kristjani se tega toliko bolj

BOŽIČNI KONCERT

Tudi letos je Glasbena šola Trebnje v kulturnem domu v Šentrupertu v nedeljo, 19. decembra, priredila BOŽIČNI KONCERT. Ker Glasbena šola Trebnje obiskuje precej učencev iz Šentruperta, tudi obiskovalcev na koncertu ni manjkalo.

KOLEDNIKI

nas bodo tudi letos obiskovali - vsak dan med 14. in 18 uro:

nedelja, 26. decembra: Šentrupert - Poštanje, Vrh, Kamnje, Hom, Kostanjevica, Ravne, Hrastno, Viher; ponedeljek, 27. decembra: Bistrica, Gor. in Dol. Jesenice, Roženberk, Veliki in Mali Cirknik, Svinjsko;

torek, 28. decembra: Šentrupert - središče in novo naselje, Prelesje, Rakovnik, Slovenska vas;

sreda, 29. decembra: Škrljevo, Ravnik, Draga, Maček, Okrog, Zaloka; četrtek, 30. decembra: Brinje, Vesela Gora, Straža, Trstenik, Zabukovje.

Tudi letos bodo vsi prostovoljni prispevki namenjeni v svet naše rojakinje Zvonke Mikec, misijonarke v Angoli. Že zdaj - hvala!

RAZPIS

Krajevna skupnost Šentrupert zaposli gradbenika (moški) za dve do tri leta. Zaželeno so delovne izkušnje, lahko pa je tudi pripravnik. Imeti mora lasten prevoz, saj bo delo na terenu. Pisne prijave zbiramo v pisarni KS, rok za prijavo pa je 31. januar 2000.

SILVESTROVANJE

31. decembra 1999 ob 20. uri prireja KRAJEVNA SKUPNOST ŠENTRUPERT SILVESTROVANJE V DOMU KULTURE

Imeli bomo domačo glasbo - harmonike, bo kulturni program. Hrano in pijačo prinesite s sabo! Vstopnina bo 1000 tolarjev. Število je omejeno, prijave zbirajo zastopniki v svetu KS.

VABLJENI!

ODPRTJE VRTCA V ŠENTRUPERTU

Ob prizadevnosti šole dr. Pavla Lunačka, krajevne skupnosti Šentrupert in naklonjenosti Občine Trebnje bo v Šentrupertu povečan vrtec. Odprtje razširjenega vrtca bo v petek, sedmega januarja; pričakujemo pa, da bodo še v januarju sprejeli 17 malčkov v drugi oddelek vrtca.

SPOMINJAMO SE ...

STOLETNICA ROJSTVA UČITELJICE SLAVICE LUNAČEK

Učiteljica Slavica Lunaček - stoletnica.

Zgodovina šolstva v Šentrupertu je tesno povezana tudi z rodno Lunaček. Aleksander Lunaček, dolgoletni učitelj in ravnatelj, je prišel v Šentrupert pred več kot sto leti in bil na šoli trideset let. Ob koncu aktivne učiteljske poti je prišel na šolo njegov sin Franci Lunaček, naslednje leto, ko je vodstvo šole prevzel učitelj Matija Brezovar, pa je prišla še Francijeva žena Slavica Lunaček, ki je v novembru dočakala častitljivih sto let.

Kajne, tudi Vi ste bili iz učiteljske družine?

“Seveda, saj je bilo kar pogosto, da je bilo v družini več učiteljev. Pri nas še posebej - oba, oče in mati, sta bila učitelja, kasneje pa smo vse tri hčere prav tako postale učiteljice. Oblast je navadno učitelje večkrat predstavljala, zato smo se pogosto selili.

Tako sem bila rojena 10. novembra 1899 v Veliki Dolini pri Brežicah, kmalu smo se preselili v Orehovico, nato pa smo se znašli v Šempetru, današnjem Otočcu.”

Verjetno tudi v šolo niste hodili samo v enem kraju?

“Res ne. Začela sem v Škocjanu, nadaljevala v Šmihelu pri Novem mestu, učiteljišče pa sem naredila v Ljubljani med prvo svetovno vojno - takrat sem živela v velikem pomanjkanju, saj tudi prva svetovna vojna ni prizanašala.”

Je tudi takrat manjkalo učiteljev?

“Menda že, saj sem takoj dobila zaposlitev - najprej sem nadomeščala mamu v Škocjanu, že naslednje leto pa sem dobila službo v Šmarjeti, kjer sem bila kar nekaj časa, 1925. leta pa sem se za krajši čas znašla na Mirni, kjer je bil oče upravitelj.”

Kje ste spoznali svojega moža Francija Lunačka?

“V Šmarjeti; ko pa sva se 1926. leta v februarju poročila, sem jeseni še jaz prišla v Šentrupert; tu sva ostala okrog sedem let, nato pa sva se spet oba znašla na Mirni; mož je po mojem očetu prevzel upraviteljstvo, jaz pa sem srečna učila.”

Kako danes, po sedemdesetih letih, ocenjujete življenje v Šentrupertu in na Mirni?

“To so bila najlepša leta mojega življenja - ne samo zato, ker sem se poročila, imela sina Borisa ter hčerki Majdo in Bredo, pač pa tudi zato, ker so bili v Šentrupertu prijazni ljudje. Čutiti je bilo domačnost, Šentruperčani so to znali pokazati. Kljub obilici dela v šoli in doma se je vedno našel čas, da smo se učitelji družili med seboj. Velikokrat smo se sestajali pri Frelihovih, kjer sta stanovali učiteljici Kromarjeva in Hvala. Že takrat smo radi zahajali v zidanice - narava je res lepa - veliko smo prepevali.

Kako pa je bilo nekdanje z varstvom otrok?

“Sprva jih je pazila moževa mama, žena takrat že upokojenega ravnatelja Aleksandra Lunačka, kasneje pa smo imeli pomočnico, s katero smo se zelo dobro razumeli in se je še danes spominjam.”

Obdobje pa se ni tako lepo nadaljevalo, kot se je začelo, kajne?

“Po letu 1940 je mož nekaj časa služboval v Adlešičih, v prvih mesecih vojne se je vrnil na Mirno, a je bil kot simpatizer OF kmalu zaprt. Ko pa nas je v juniju 1944. leta obiskal, je bil izdan in naslednjega dne zverinsko ubit. Zelo hudo je bilo; a ker sem vedela, da moram otroke spraviti do kruha, mi ni bilo nobeno delo pretežavno. Sprva, ko se je vojna končala, sem bila celo nekaj časa ravnateljica na Mirni, nato inšpektorica v Trebnjem. A ker je bilo le prenaporno, sem zaprosila za premestitev v Ljubljano in delala do upokojitve - nazadnje sem pristala v vrtcu, v delavski knjižnici pa se je z beneficirano dobo vred nabralo kar 42 let.”

Kdaj ste bili nazadnje v Šentrupertu?

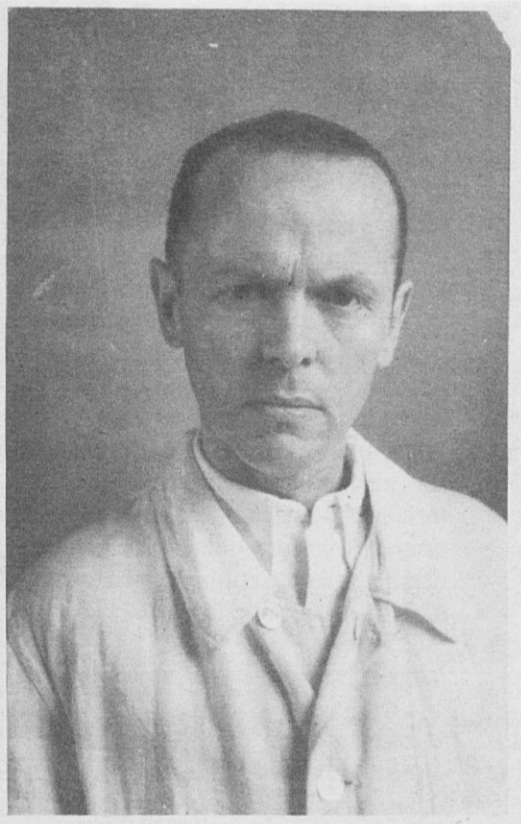
“Dokler so me noge ubogale, sem z otroki vsaj pred dnevom mrtvih rada zahajala v Šentrupert - takšni izleti so mi v prijetnem spominu, saj smo večkrat obiskali kraje, kjer sem živela. Od 1993. leta pa se vračam samo v mislih, zdaj živim v domu starejših občanov v Šiški.”

Čemu se imate zahvaliti, da ste dočakali tako lepo starost?

“Če pomislim, mi življenje ni bilo z rožicami postlano, vendar nikoli nisem obupala. Verjela sem, da se tudi z dobro voljo marsikaj uredi, da nič ne pomaga, če si na koga jezen, znati je treba odpustiti, v mojem srcu ni bilo nikoli sovražstva in še zdaj, pri teh letih, sem zadovoljna, nikoli nisem sama, saj vidite, hčerka je vsak dan pri meni, mi pomaga pri jedi in mi krajša čas, pa tudi ponovi kakšno vprašanje, saj mi sluh in vid odpovedujeta, spomin pa še kar deluje, posebno zgodnjih časov se živo spominjam. Zapijem pa še vedno rada, takrat kar pozabim na leta,” je sklenila svoja spominjanja.

Čestitkam ob visoki obletnici življenja se pridružuje tudi rojstni kraj njenega moža Francija Lunačka, še posebej, ker še živijo učenci, ki jim je učiteljica Slavica Lunaček odpirala skozi znanje pot v svet.

OB STOLETNICI ROJSTVA DR. PAVLA LUNAČKA

Prof. dr. Pavel Lunaček 1945. leta.

Leto 2000 bo za Šentrupert tudi v znamenju stoletnice rojstva enega izmed najvidnejših domačinov dr. Pavla Lunačka; 31. januarja bo minilo sto let od njegovega rojstva, 2. aprila pa bo že 45 let od njegove prezgodnje smrti. Sicer pa pri ljudeh, ki so s svojim delom življenju dali pečat, ne mislimo na to, koliko časa jih že več ni, pač pa vidimo le njihovo delo.

Dr. Pavel Lunaček se je rodil učitelju Aleksandru Lunačku; vseh otrok je bilo deset, vendar so le štirje ostali pri življenju. Pavel je sprva mislil študirati gozdarstvo; ko pa se je učil nemškega jezika tudi iz medicinskih knjig, se je tako navdušil za medicino, da mu je sanje uspelo uresničiti.

Dr. Lunaček je bil izjemen človek vse življenje; to je pokazal že kot študent, kasneje kot človek, ki se je zavzemal za urejenost porodnišnic, reševal je ranjene v dobro skritih partizanskih bolnišnicah (Dosledno je uresničeval Hipokratovo prisego, zato je nudil pomoč tudi okupatorjevim ranjencem.) in v vseh prizadevanjih po 2. svetovni vojni.

Če se je dr. Lunaček od prvega dne, ko je nastopil službo (najprej Brežice, nato Ljubljana)

zavzemal, da bi iz porodnišnic pregnal smrt, hkrati pa si prizadeval, da bi čimveč porodnic rojevalo v porodnišnicah, lahko samo rečemo, da je bil tem načelom zvest do konca. Kot profesor na medicinski fakulteti je poskrbel, da so vsi najbolj oboje diplomanti zasedli najvažnejša mesta v porodnišnicah in nadaljevali njegova prizadevanja. Čeprav je bilo Lunačkovo najljubše mesto v porodnišnici (ob kritični porodnici je prečul tudi vso noč), je po drugi svetovni vojni to opustil, da bi strokovno postavil trdne temelje medicinski fakulteti in porodnišnici. Med številnimi funkcijami je bil tudi nekaj mesecev prvi župan mesta Ljubljane. Svoje bogate izkušnje je posredoval v mnogih člankih - a tudi družba je znala ceniti njegovo strokovnost in ga dvakrat nagradila s Prešernovo nagrado. 1954. leta pa je postal tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Dr. Lunaček je vzgojil številne sodelavce - najbolj mu je stal ob strani akademik dr. Franc Novak, ki je letos

v 91. letu življenja umrl. Svojo najboljšo naslednico pa je dobil v svoji študentki, danes akademikini dr. Lidiji Andolšek Jeras, ki tudi rada zahaja v Šentrupert - kakor je rad zahajal tudi dr. Lunaček. Ko je bil zadnjikrat v Šentrupertu ob dnevu mrtvih 1954. leta, je svoje zadnje misli posvetil tej dolini: "Je kje še lepši kraj, kot je Šentrupert?!"

Kakor je bil dr. Lunaček velik v življenju, je pokončno tudi umiral. Vedel je za neozdravljivo bolezen, a je do zadnjega mislil le na druge. Nazadnje tudi na svojo družino, saj je ob ljubeči ženi zapustil štiri sinove, med katerimi še najstarejši ni imel deset let, ko je 2. aprila 1955 umrl. Ponosni smo lahko na velikega domačina; šola dr. Pavla Lunačka in kraj se mu bosta oddolžila z izdajo Zbornika, v katerem bo zbrano nekaj spominov zdravnikov, ki so sodelovali z njim ali ga poznali, pa tudi številnih, ki so tako ali drugače imeli srečo, da so ga poznali.

Predstavitev Zbornika in osrednjo počastitev pa bomo imeli 7. aprila leta 2000.

Jože Zupan

URA

Ura je predmet,
ki meri čas.

Kazalca kažeta ure in minute,
mali kazalec pa sekunde.

Ura je pomembna.

Kdor nima ure,
se prepozno zbudi
in kaj tudi zamudi.

Stenske in namizne ure že poznam,
ročno pa sama imam.

Če ure ne navijem,

se ustavi,

a čas še vedno naprej hiti.

Urša Grebenc, 3. razred

SEKUNDA

Sekunda stotinke ima
in Koširju včasih medaljo da.

Pri testu me sekunde še ne lovijo,
nekateri sošolci pa že skrbijo.

Ko grem spat,
me sekunde od bratca Mihca podijo,
zjutraj pa me prehitro zbudijo.

Tjaša Brcar, 3. razred

MLINI NEKOČ IN DANES

RUPERČIČEV MLIN V TEHNIŠKEM MUZEJU SLOVENIJE V BISTRU

Mlinarstvo je ena izmed najstarejših obrti; razvijalo se je vzporedno s pridelovanjem žitaric.

Na Slovenskem so bili v preteklosti najbolj razširjeni mlini na vodni pogon in tudi v našem okolju so delovali številni kmečki mlini, v katerih so mleli kmetje za lastne potrebe in za potrebe vaščanov. V času, ko so bile družine vezane le na lastne kmetijske pridelke, so bili mlini nujni, saj je bilo prevažanje žita in mlevskih izdelkov zamudno in drago. Ljudje so mline postavljali povsod, kjer so to dopuščale naravne razmere, le-te pa so bile v naši krajevni skupnosti več kot ugodne, o čemer pričajo ostanki številnih mlinov na vodni pogon.

V naši krajevni skupnosti občasno melje na star način le še Kregljev mlin v Roženberku, veseli pa smo lahko, da je prav mlin za žito iz našega okolja vključen v muzejsko predstavitev Tehniškega muzeja Slovenije; to je Ruperčičev mlin, ki je do leta 1989 stal v vasi Kamnje pri Šentrupertu ob potoku Derečinka.

Mlin izhaja iz konca 19. stoletja, kar sklepamo po letnici 1884, ki je vrezana v leseno ogrodje.

Znano je, da so se zlasti po drugi svetovni vojni številni mlini opustili ali pa so se tehnološko preusmerili. Ruperčičev mlin pa je obratoval še v osemdesetih letih.

Zadnji mlinar, ki je do leta 1977 na njem mlel, je bil Vincenc Ruperčič.

In kako je videti Ruperčičev mlin?

Mlin ima tri kolesa na spodnji zajem vode in tri naprave za mletje, kajti kolikor vodnih koles ima mlin, toliko je tudi naprav za mletje.

Napravo za mletje sestavljajo: dva kamna, in sicer vrhnjak in spodnjak, "grot" ali vsipalnik in "pajkelj" ali tresilnica ter ogrodje.

Bistveni del mlinske naprave sta mlinska kamna: zgornji, ki se vrti, in spodnji, ki

miruje.

Poseben del mlina predstavlja jez z zapornicami nad lesenimi koriti, po katerih mlinar spušča vodo do mlinskih koles. Zapornice mlinar spušča ali dviga glede na to, kolikšno količino vode želi dobiti pod kolo; s tem namreč uravnava hitrost vrtenja kamna.

Kako so mleli pri Ruperčičevih?

Mlinar je žitno zrnje vsul v vsipalnik ali "grot", od koder se je vsipalo skozi odprtino v zgornjem kamnu med oba kamna, moka pa je polzela na obod. Kamna sta namreč obdana z lesnim obodom, v katerem se je zbirala moka; od tod se je vsipala na sito, ki je v obliki vreče vpeto v tresilnem zaboju ali "pajklu".

Boljša moka se je presejala, debela pa je padla na zunanje sito, ki je ločilo moko od otrobov. Po prvem mletju je mlinar dobil zdrob in otrobe. Če je želel dobiti bolj kakovostno moko, je moral zdrob še večkrat nesti v vsipalnik.

Koliko časa je mlinar porabil za mletje enega mernika žita?

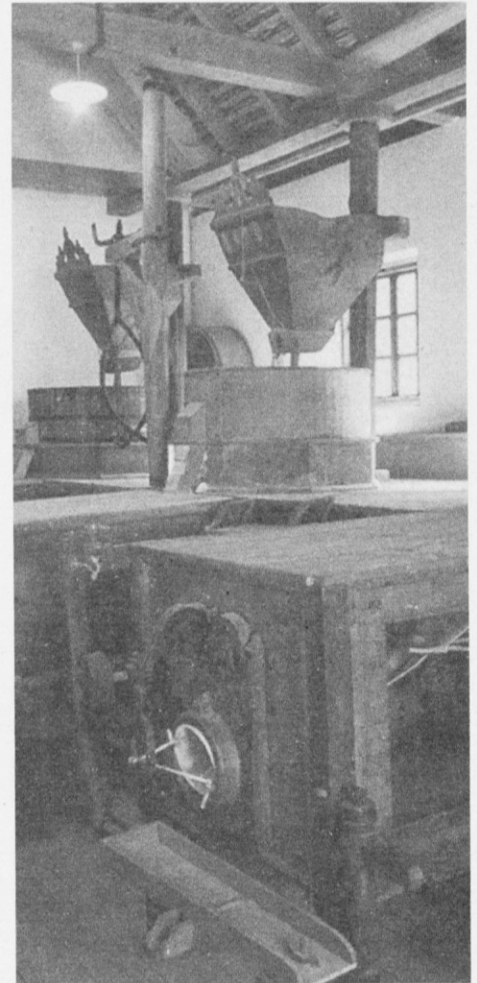
Čas, ki ga je mlinar porabil, da je zmlel mernik žita, to je 25 kg oziroma 30 do 32 l zrnja, se je razlikoval glede na vrsto žita. Mernik pšenice je zmlel v dveh urah, za oves je porabil uro in pol, za koruzo, ajdo in ječmen pa eno uro.

Kaj je moral mlinar še postoriti, da je bila kvaliteta moke čim boljša?

Kvaliteta moke je bila odvisna tudi od hrapavosti površine mlinskih kamnov. Kako pogosto je mlinar klepal kamne, je bilo odvisno od dolžine obratovanja mlina, vrste žita in kvalitete kamnov.

Kolikšen je bil mlinarjev zaslužek za opravljeno delo?

Mlinarji so za svoje storitve prejeli

Ruperčičevemu mlinu čas ne bo mogel do živega!

tako imenovano merico. Delež je bil predpisan in je znašal približno 1,5 kg do 2,5 kg od vsakega mernika žita.

Za zidovi mlinov so se spletale številne zgodbe, ki se jih danes spominjamo z nostalgijo po času, ki se je mnogokrat za hip ustavil, kot so se ustavila mogočna vodna kolesa, in ga ni premotilo niti žuborenje bistrih voda, da bi hitreje tekeli. Številne mline, ki so bili posejani po naši deželi, je že dodobra načel zob časa in včasih so dejali, da v zapuščenih mlinih rado straši; a za Ruperčičev mlin je poskrbljeno, da se v njem ne bodo naselili duhovi, saj mlin obiskujejo številni domači in tuji obiskovalci, ki jim občasno prikažejo mletje pšenice.

Ruperčičev mlin iz Kamnja bo tako ostal neminljiv spomenik naše preteklosti.

Zvonka Krištof

VODA IZ RODA V ROD

Da bo podoba o naših mlinih bolj popolna, objavljamo še članek Voda iz roda v rod učenke Tine Medved. Najprej je bil objavljen v šolskem glasilu Preproste besede - Tudi voda je moj svet:

POGOVOR Z LASTNIKOM KREGLJEVEGA VODNEGA MLINA

Ker lahko tudi pisana beseda pomaga ohraniti takšno kulturno dediščino, kot je Kregljev mlin, sem stopila k sedanjemu lastniku Otonu Kreglju, da bi mlin поблиže predstavil.

Ali mi lahko opišete, kje stoji Kregljev mlin?

Naš mlin stoji na južnem delu vasi Roženberk, kjer se v bližini stekata potoka Globoščica in Kostanjščica, ki mlin tudi poganja.

Koliko je mlin star?

Star je približno 200 let.

Ga lahko malo predstavite?

Mlin je včasih imel tri pare kamnov in stope, zdaj pa deluje samo še en par kamnov. Za mletje žita ne uporabljamo elektrike, ampak samo vodo.

Povejte še kaj o zgodovini mlina!

Nekoč ni bilo valjčnih mlinov in je ta mlin mlel noč in dan, da so imele okoliške vasi moko za kruh. Potok je bil takrat večji, več vode je imel. Potem pa so izvire, ki so se stekali v Kostanjščico, speljali v zajetje za vodovod, da imajo okoliške vasi pitno vodo. Zdaj, ko je potok manjši, je v sušnem obdobju premalo vode, da bi zagnala mlinsko kolo. Ker pa mi ne meljemo redno, nas suša ne prizadene. Če zaradi pomanjkanja vode ne moremo mleti, pač počakamo na dež. Samo od mletja se pa sedaj ne bi dalo živeti.

Kaj pa poplave?

Kadar so nalivi, se res bojimo poplav. Večja poplava je bila 1986. leta, ko se je nad temi kraji utrgal oblak. Po tistem na srečo ni bilo nobenkrat več tako kritično.

Mlin ima res dogo tradicijo. Kaj veste o prednikih, ki so mleli v njem?

Od prednikov sem poznal samo svojega strica Feliksa, ki se je z mlinom in mlinarstvom ukvarjal od svojega 16. leta pa skoraj do svoje smrti, do 85. leta starosti. Njemu je mlin pomenil vse. Poznali so ga daleč naokrog. Bil je res pravi mojster. Ni samo mlel, ampak je znal mlin tudi popraviti. Včasih mu je prišel pomagat tudi stric Nace, ki je bil mizar. Veliko sem se naučil od njiju.

Kaj pa sedaj, če je treba v mlinu kaj popraviti?

Ko se v mlinu kaj izrabi, je treba narediti nov del. Tovrstni mojstri so dragi, zato mlin največkrat sam popravljam.

Ker je Vaš mlin že nekakšna kulturna znamenitost, me zanima, če Vam pri obnavljanju kaj pomaga Zavod za varstvo kulturne dediščine?

Prišli so že z Zavoda in se zanimali za naš mlin, vendar nam zaradi pomanjkanja finančnih sredstev niso mogli pomagati. Tako tudi obnavljam in vzdržujem mlin sam ob pomoči ostalih družinskih članov.

Gotovo Vam ne manjka obiskovalcev.

Res je, mlin je bil prikazan tudi na televiziji, imam tudi kaseto s snemanja.

Obiskovalci imajo res kaj videti. Kaj jim poleg stavbe in mlinskih kamnov še pokažete?

Vidijo lahko, kako se žito drobi (melje) med dvema velikima kolesoma, podobnima kamnoma. Spodnji kamen miruje, zgornji pa se vrti. Zmleto žito

pada na mrežico (sito), kjer se preseje, da se loči moka od otrobov. Ta postopek poteka pod mojim nadzorstvom. Naučil sem se ga od strica Feliksa, od mene pa se je že marsikaj naučil moj zet Niko.

In kaj meljete?

Za svoje potrebe meljemo vse vrste žita, ki ga sami pridelamo.

Do Vašega mlina in potoka ob njem je ugoden dostop po cesti. Ste morda že kaj razmišljali o kmečkem turizmu, ribogojnici ali o čem podobnem?

O marsičem sem že razmišljal. Ribnik sem imel najprej v mislih, pa ga ribiška družina ni dovolila narediti. Za kmečki turizem pa nimamo dovolj sredstev.

Veliko denarja in truda ste že vložili v mlin. Ali ste že kdaj razmišljali, da bi "vrgli puško v koruzo" in mlin opustili?

Mlina ne mislim opustiti. To je spomin na mojega deda, mamo in na strica Feliksa, ki so se tukaj rodili in ta mlin zelo ljubili, saj jim je dajal kruh za preživetje. Tu so vsa moja otroška leta in otroški spomini na mlin in vodo ob njem. Ker nisem imel bratov in sester, sem opazoval strica Feliksa, ki sem ga že večkrat omenil. Hvaležen sem mu, ker me je vpeljal v to delo in mi vzbudil veselje. In to veselje je v meni ostalo do danes. Ko gledam, kako se drobi zrnje in seje moka, pozabim na ves trud, ki ga vlagam, da ohranjam te stare naprave, da še delujejo. In hvaležen sem vodi, ki poganja mlinska kolesa. Tako je: če v mlinu zrasteš, si lahko šele "tapravi" mlinar.

Želim Vam, da bi voda iz potoka Kostanjščica še dolgo poganjala Kregljev mlin!

MILAN GREBENC - SODOBNI MLINAR IN PEK

Nekoč je bilo ob potoku Bistrica veliko mlinov - kakih sedem - danes deluje en sam mlin, kamor lahko vsak dan peljemo mlet svoje žito. To je seveda Grebenčev mlin na Bistrici.

Z lastnikom mlina Milanom Grebencem in njegovo ženo Janjo smo se pogovarjali, kako je, če si danes služiš kruh z mlinarstvom.

Gospod Grebenc, koliko let se že Vaša družina ukvarja z mlinarstvom?

“Mama je v tem mlinu delala pri svoji sorodnici od leta 1950, z očetom pa sta mlin prevzela leta 1964. Takrat je bil mlin še na kamne, kasneje smo ga prenovili v polavtomatski valjčni mlin, od leta 1992 pa imamo avtomatski valjčni mlin. Sicer je mlin na tem mestu stal že leta 1880, le lastniki so bili drugi.”

Že kot otrok ste pomagali očetu v mlinu. Ali so prav ta prva srečanja z mlinarskim delom povzročila, da nadaljujete družinsko tradicijo?

“Od desetega leta naprej sem pomagal očetu pri delu v mlinu. Nekako samoumevno je postalo, da bom jaz tisti, ki bom v družini ostal mlinar.”

Kakšne so razlike med mletjem nekoč in danes?

“Razlike so res velike. Največja razlika je v zmogljivosti. Včasih so mleli majhne količine žita za vsakega, ki je prinesel žito, posebej. Vsakdo je dobil moko prav iz svojega žita. Zmogljivost je bila 250 do 300 kg na dan na en mlinski kamen. Več kamnov je imel mlin, zmogljivejši je bil. Mleli so vse vrste žit, vendar je bila kakovost moke slabša kot danes in so imeli manj izpleva. Mlinar je moral vse delo ročno opraviti in verjemite, da je bilo veliko zelo težkega dela. Problem je lahko bila tudi energija - voda, ki jo je lahko v sušnih obdobjih primanjkovalo, in mlin ni mogel mleti z vsemi kamni ali pa sploh ni mlet.

Danes je zmogljivost veliko večja - do zadnje prenove smo lahko zmleli 2,5 tone žita na 24 ur, odkar je mlin avtomatski, pa je zmogljivost 15 ton na 24 ur - vendar zmogljivost ni v celoti izkoriščena. Danes meljemo manj vrst žita, v glavnem le pšenico. Delo je avtomatizirano, tako ni več težkega fizičnega dela. Kakovost

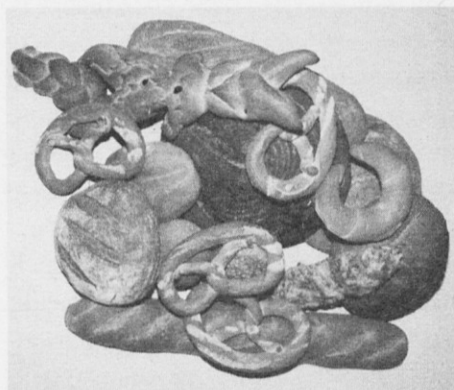
moke je boljša - včasih smo kakovost ugotavljali le z vonjem in otipom, danes pa imamo določene aparature, ki merijo vlago in hektolitrsko težo žita, moko pa dajemo v laboratorijsko analizo.

Danes mora imeti mlinar veliko več znanja, da lahko upravlja s sodobno tehniko in tehnologijo v mlinarstvu.”

Ali je mlinarstvo danes lahko donosen posel in kako kaže za obstoj in razvoj mlinov v prihodnje?

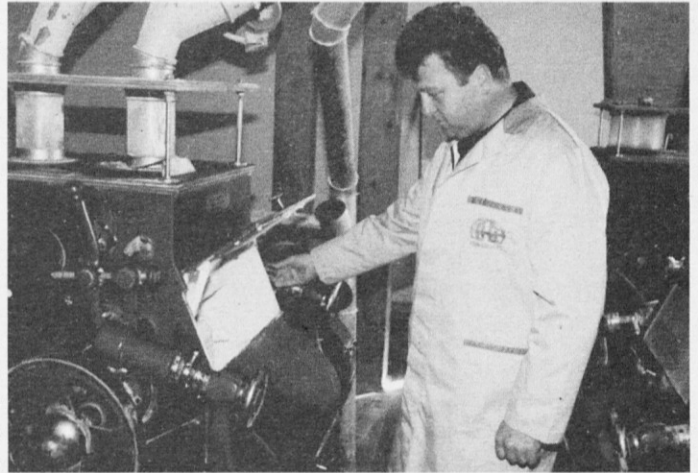
“Pred leti je bilo za ta posel nekoliko ugodnejše, v zadnjem času pa je vse slabše. Kmetje sejejo vse manj žita, tako da se kmečka meljava zmanjšuje. Premajhna je pa tudi razlika v ceni pšenice in moke. Uvozimo lahko moko, ki je cenejša od naše pšenice. Tudi v prihodnje (sploh z vstopom v Evropsko skupnost) slabo kaže za naše mlinarstvo, saj so napovedi, da se bodo mlini z manjšo zmogljivostjo od 100 ton na dan ustavili, ker ne bodo več rentabilni.”

V zadnjem času Vas poznamo tudi kot odličnega peka. Kaj je pripomoglo k odločitvi, da dejavnost razširite še s pekarno?

Pekarna na Bistrici prémora številne dobrote. (foto: J. Platiše)

“Glavni razlog je bil ta, da je mlin postajal vse manj donosen, a smo ga želeli obdržati. Odločili smo se, da razširimo našo dejavnost s sorodno - torej s peko kruha. Tako lahko več meljemo zase.

Mlinar Milan Grebenc ve, kaj je treba storiti. (foto: J. Platiše)

Včasih smo imeli tudi kmetijo, ki je bila premajhna, da bi bila donosna, zgrajeno pa je že bilo gospodarsko poslopje, ki smo ga lahko preuredili v pekarno.”

Nam lahko predstavite svoje podjetje?

“Poleg mlina Milan Grebenc s.p. imamo registrirano podjetje Optima Šentrupert, d.o.o., ki ga večina bolj pozna kot Pekarna Bistrica. V mlinu in pekarni je zaposlenih osem delavcev; kadar je potrebno, pa mi pomagata tudi oče in mama. V pekarni bi lahko spekli 1500 kg kruha na dan ter 2000 do 3000 kosov pekarskega peciva, a te količine še niso dosežene.

V mlinu še vedno meljemo za kmete, moko pa prodajamo tudi pekarnam po vsej Sloveniji. Za peko uporabljamo izključno svojo moko, le rženo in koruzno kupimo, ker teh žit ne meljemo. Pečemo deset vrst kruha in petnajst vrst pekarskega peciva. Spečemo še vedno največ belega kruha, čeprav je vse večje povpraševanje po temnih, posebnih vrstah kruha (v mestih je to še veliko očitnejše). Prodajamo največ v naši občini, nekaj pa tudi v sosednjih občinah.”

Svež kruh lahko kupimo takoj, ko se trgovine odpro. Verjetno je pekov delavnik drugačen od večine ostalih poklicev?

“Delavnik peka je samo ponoči - približno od 19. ure in do 4. ure zjutraj. Pek mora imeti drugačen ritem življenja. V Obrtni zbornici Slovenije, kjer sem predstavnik živilske sekcije za Dolenjsko, si prizadevam za ukinitve nočne peke

OB BISTREM POTOKU JE (BIL) MLIN ...

ali vsaj skrajšanje le-te, a zaenkrat še ne kaže, da bomo uspeli. Večina ljudi je zaposlenih in kupijo kruh in ostalo šele, ko gredo iz službe - popoldne in ne zjutraj. Torej bi svež kruh lahko dobavljali tudi sredi dopoldneva in ne takoj zjutraj."

Ali je novemu peku težko prodreti na trg ob konkurenci velikih in že uveljavljenih pekarn?

"V Sloveniji je okrog 500 pekarn, nekatere so zelo velike in pokrivajo velika področja. Ponudbe na trgu je veliko in tudi konkurence, zato ni tako lahko pridobiti tržišča. Mi smo imeli nekaj sreče, ker je ravno v času, ko smo začeli s peko, prenehala peči pekarna na Doku za zunanje stranke; tako smo nekako nadomestili to pekarno. Nenehno pa se je treba truditi, da stranke obdržiš in pridobivaš nove - to je seveda samo s kvalitetnimi izdelki in z dobro storitvijo."

Kruh vsake pekarnice je drugačen - zakaj takšne razlike?

"Res je kruh iz vsake pekarnice drugačen. Razlike so zaradi moke, vode, predvsem pa zaradi tehnologije. Mi se skušamo čimbolj približati domači peki, tako kot so včasih pekle naše mame, ki so za peko porabile veliko časa. To pomeni, da so vsi naši postopki dolgi, naravni. Ne uporabljamo pekarskih dodatkov. Kruh in pecivo ročno oblikujemo, ker so tako izdelki bolj občutkom narejeni, pri strojnem oblikovanju pa je testo bolj utrujeno. Želimo, da bi bil naš kruh čimbolj domač."

Kakšni so Vaši načrti za prihodnje?

"Imamo številne načrte, ki pa jih bo zaradi negotovosti v tej panogi težko le izpeljati. Obdržati želimo to veljavo mlina, kot jo ima sedaj, dosega vsaj sedanjo meljavo in obdržati tudi kmečko meljavo ter spodbujati kmete k setvi kvalitetne pšenice. Vedno pravim, da kavni mlinček ni kriv, če je slaba kava, tako tudi velja, da je kvaliteta moke odvisna od žita in ne od mlinarja. Danes predstavlja problem tudi kader, ker težko dobimo dobre izučene peke, saj se za ta poklic odloča vse manj mladih. Seveda pa si želim še naprej tolikšno pomoč in podporo žene Janje ter ostalih domačih, saj bomo le tako uspešni."

Pridružujemo se dobrim željam!

Gabrijela Šturm

Tako nekako bi lahko danes prepevali znani ljudski napev. Mlini so prav gotovo med najbolj ogroženimi posebnostmi ljudskega stavbarstva. Če se je že ohranil sam objekt, so mlinska kolesa kaj kmalu propadla, ko so se nehala vrteti. Za mlinska kolesa je najbolje, če se stalno vrtijo, ker so tako izpostavljena stalni vlagi. Čim se za dalj časa na soncu ustavijo, kaj hitro razpokajo in razpadejo. Skoraj ni malo večjega potoka, da ne bi na njem stal vsaj en mlin. Razporejenost je zadostovala potrebam prebivalstva. Tudi na območju Bistrice in njenih pritokov je delovalo kar nekaj mlinov. Poleg mlinov so delovale tudi žage, na katerih se je pripravljala gradbeni les, med drugim tudi za gradnjo mlinov.

Mlinarji so imeli znotraj družbene ureditve nekoliko pomembnejši status kot kmetje, saj se nekaterim ni bilo potrebno ukvarjati z obdelovanjem zemlje. Včasih je bil mlinar gospodar sam, poznamo pa tudi potujoče mlinarje. To so bili izkušeni mlinski mojstri, ki so se selili iz mlina v mlin in tam opravljali svoje delo za plačilo. Če jim je sčasoma uspelo prihraniti dovolj denarja, pa so si kupili svoj mlin. Mlin je bil tudi največkrat prebivališče mlinarske družine. V nekaterih primerih pa je bil mlin povsem samostojen objekt in je družina živela v stavbi poleg njega. Vsak večji mlin je imel mlinarskega pomočnika, hlapce in dekle.

V mlin so nosili vsi sloji. Najrevnejši so kar na glavi, pod pazduho ali na hrbtu prinesli nekaj žita, da so za praznike spekli kaj boljšega. Premožnejši kmetje so v mlin pripeljali z volmi ali s konji in to po nekaj mernikov naenkrat. Take so imeli mlinarji najrajši, zato so jih tudi pogostili. V najboljših časih je ob mlinu čakalo tudi več vozov. Da je bilo zrnje zmleto, se je čakalo cel dan, nekateri pa so ob čakanju tudi prenočili. V mlinu je bil navadno za stranke določen poseben prostor, ki je služil predvsem v zimskem času, ko je bilo zunaj prehladno za dogotrajno čakanje. Kasneje, po drugi svetovni vojni, ni bilo več v navadi, da bi vsak čakal svojo moko, ampak je mlinar glede

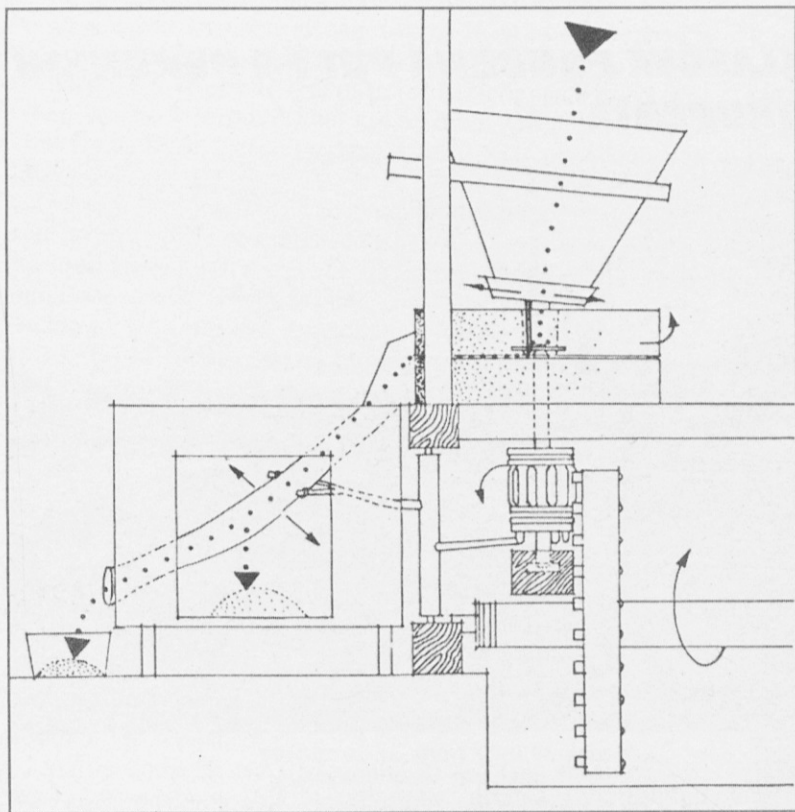
na količino prinesenega zrnja dodelil odgovarjajočo količino moke. Poleg tega prostora je bila v mlinu pogosto urejena delavnica, kjer je mlinar izdelal nove lopatke za mlinsko kolo, ki so dokaj hitro propadale.

Poseben del mlina je bil jez z zapornicami nad betonskimi ali lesenimi koriti, po katerih je voda pritekala do mlinskih koles. Celotne zapornice s pokritim mostičkom in z dvigalnimi napravami so imenovali "zglavnca" ali "zaturnca". Kjer je bilo to možno, so mlini izkoriščali naravno zajezitev vodnega toka in tako prihranili gradnjo lesenega mostu. Glavna značilnost mlina in hkrati nezamenljiv simbol pa so mlinska kolesa. Izdelava mlinskih koles ni bila tako enostavna. Les je bilo treba v ta namen posebej izbrati. Navadno so mlinarji v gozdu poiskali naravne krivine debel. Iz več takšnih krivin je nato nastalo mlinsko kolo. Na kolesu so bile pritrdjene lesene lopatice, na katere je padala voda in tako poganjala kolo.

V mlinih so mleli različno zrnje - pšenico, koruzo, ajdo, rž, oves, proso, ječmen. V našem primeru moč pretoka vode omogoča delovanje mlina. Poznamo tudi mline, ki za svoje delovanje izkoriščajo moč vetra, v sodobnem času pa je vse naravne vire energije nadomestila kar elektrika.

Velikost in proizvodna moč mlina je bila razvidna že iz števila koles. Če je bilo dovolj dela, so se vsa vrtela od jutra do mraka. Hitrost vrtenja kolesa je mlinar uravnaval z odpiranjem in zapiranjem zapornice ob dovodu vode v korito. Največji mlini so imeli šest mlinskih koles. Pet jih je poganjalo mlinske kamne, šesti pa stope, na katerih se je "phalo" proso v kašo in ječmen v ješprenj. Vrtenje mlinskega kolesa se je preko osi prenašalo v notranjost na mlinske kamne ali stope.

Mletje je približno takole potekalo: Mlinar najprej odnese zrnje po stopnicah na zgornji del mlina h kamnoma. Kamna sta po dva. Spodnji ves čas miruje, zgornji ("laufar") pa je nasajen na os in se vrti.

Prikaz delovanja mlina.

Kregljev mlin. (foto: R. Gole)

S pomočjo gredi se od spodnjega kamna lahko oddalji ali približa. Ko mlinar vsipa zrnje v vsipalnik ("grot"), je zgornji kamen dvignjen. Zrnje steče med kamnoma. Ko mlinar naravna še ostale priprave, odide k zapornicam in spusti vodo na mlinsko kolo. Mletje se tako prične. Zrnje se vsipa skozi luknjo v sredini zgornjega kamna in se tako med obema kamnoma melje. Posamezno zrno približno desetkrat potuje med kamnoma v vedno večjih krogih in na koncu popolnoma zdrobljeno pade na sito. Mlinar z vijakom stisne kamna, da je mletje bolj fino. Po prvem mletju dobi mlinar zdrob in otrobe. Zdrob ponovno vsuje v vsipalnik, kamna še bolj stisne in šele zdaj dobi prvo belo moko. Postopek ponovi glede na to, kakšno kvaliteto moke želi doseči. Ponavadi je to od štiri do sedemkrat. Pri ločevanju moke na različne kvalitete svoje delo opravljajo tudi sita. Ko mlin deluje, se vsi njegovi deli nekako tresejo. Zgornji del se trese, da se zrnje enakomerno vsipa, sita se tresejo, da se fina zrnca ločijo od debelejših. Mlinar je za različne vrste

moke izbiral tudi različna sita. Ko je bil vsipalnik prazen, je na to opozoril zvonec. Tako je mlinar nasul novega zrnja in preprečil, da bi se kamna po nepotrebnem obrabljala. Ob normalnem in stalnem mletju je zgornji kamen zdržal dobri dve leti, spodnji, ki je bil debelejši, pa je več zdržal.

Posebno opravilo mlinarja je tudi ostrenje kamnov ali klepanje. Od hrapavosti površine obeh kamnov je namreč odvisna kvaliteta moke. Takšno klepanje je trajalo približno dve uri. Stari izkušeni mlinarji trdijo, da je kamne potrebno klepati vsaka dva dni. Kasneje so jih klepali le vsak teden, če je seveda mlin vseskozi obratoval. Pri klepanju je potrebno gornji kamen sneti, zato je to eno najtežjih opravil v mlinu.

Mlini so pospešeno mleli tudi po drugi svetovni vojni. V obdobju administrativnega socializma pa jim je življenje zagrenila nova oblast, ki je neprestano kontrolirala mlinarje. Obvezna oddaja presežkov namreč ni bila po njihovi volji, saj je včasih komaj kaj ostalo za družino. V petdesetih letih je začelo število mlinov

že upadati. Na podeželju se je prebivalstvo redčilo. Ljudje so odhajali v mesta na delo v tovarne. Žitni posevki so bili zmerom manjši. Kruh so tudi podeželski prebivalci vse pogosteje kupovali v trgovinah. Kjer se je mlinarska dejavnost še ohranila, se je navadno zelo modernizirala, tako da je staro mlinsko kolo zamenjala elektrika, mlinske kamne pa je spodrinila kovina. Danes je vse skupaj pripeljalo do industrializacije mlinov in proizvodnje kruha. Moderni mlini zmorejo ogromne kapacitete, prav tako pekarni pečejo velike količine kruha, da zadostijo potrebam. Kruh se doma le redko peče - največkrat za praznike - božič in veliko noč. Največ ljudi tudi za peko doma kupi moko v trgovini, nekaj pa jih vendarle še vedno odide ponjo v mlin.

V večini mlinov so mlinska kolesa za vedno obstala. Če se že bodo še kdaj kje vrtela, bodo verjetno le popestritev kakšne podeželske turistične ponudbe. To pa je še vedno boljše, kot da ta zanimiva in lepa dejavnost naših prednikov povsem izgine v pozabo.

Rupert Gole

IZ ŽIVLJENJA DRUŠTEV

**LOVSKA DRUŽINA
ŠENTRUPERT**

Lovska družina Šentrupert je bila ustanovljena leta 1946. Ustanovitveni člani LD so bili: Anton Knez, Nace Jerovšek, Franci Zupančič, Ivan Gorenc, Pavel Brerar, Miha Zidar, Franc Ratajec, Pepi Zupančič in Franc Kramer, ki je edini še živeči ustanovitveni član. Danes je v družini petdeset lovcev in dva pripravnika.

Lovska družina upravlja z loviščem, ki obsega 3600 ha lovni površin. Meja lovišča poteka po reki Mirni, s Puščave po cesti na Veliki Čirnik, po cesti do prvega mostu proti Šentjanžu, po potoku do Podboršta, na Svinjsko, preko Kostanjevice na Ravne, z Raven do potoka Bistrice na Zaloko in od tod do potoka Sotla ter po Sotli do reke Mirne.

Lovska kočica v Nebesih

Delo lovcev ni samo odstrel divjadi, pač pa še marsikaj. Lovci z divjadjo gospodarimo, ocenjujemo stalež in prirastek divjadi, letni odstrel, skrbimo za prehrano in krmljenje živali, ocenjujemo in vračamo škodo po divjadi in ocenjujemo škodo na divjadi.

Urejam tudi lovišča, označujemo meje, pripravljamo krmne njive, pripravljamo remize, krmilnice, solnice, krmišča, kaluže ter izdelujemo lovске priprave in naprave.

Lov izvajamo na osnovi letnih lovsko gojitvenih načrtov, ki jih potrdi Ministrstvo za kmetijstvo, gospodarstvo in prehrano. Tehnike lova so: lov s čakanjem, zalaz, klicanje divjadi, iskanje, jamarjenje, skupni lov, pogon in pritisk.

Ker so pred nami zimski meseci, LOVCI PROSIMO LASTNIKE PSO, da le-teh ne spuščajo v naravo, kajti gibanje divjadi v snegu je težavno, predvsem ko zmrzne zgornja plast snega in le-ta divjadi poškoduje noge.

V zimskih mesecih divjad dodatno krmimo. V ta namen porabimo približno 3500 kg koruze, 200 kg soli in lizalnega kamna. Krmljenje smjadi s senom ni potrebno, ker ima na razpolago dovolj trav, robide in bršljana.

Spomladi vas bomo seznanili, kako preprečujemo škodo po divjadi, škodo na divjadi in kako vam lahko lovci pri tem pomagamo.

Stojan Vojnovič

**STEKLASOVA POHODNA POT PO OBRONKIH
ŠENTRUPERTA**

Začelo se je ... (foto: M. Brezovar)

Po več kot letu dni priprav, v katerih je sodelovala skupina zanesenjakov in ljubiteljev narave, je v soboto, 16. oktobra, prišel dan odprtja Steklasove pohodne poti.

Jutro je obetalo lep dan - bilo je jasno in brez megle - te smo se najbolj bali, saj je bistvo te poti v prelepih razgledih na Šentrupert in celotno Mirnsko dolino.

Malo pred deveto uro so se pohodniki pričeli zbirati na trgu, pa tudi ostali, ki so želeli prisostvovati odprtju poti.

V prijetnem kulturnem programu, ob pesmi in zvokih harmonike, so se spomnili tudi domačina profesorja Ivana Steklasa, ki nam je s svojo knjigo Zgodovina župnije Šentrupert postavil trdne temelje za spoznavanje naše preteklosti, zato je pravilna odločitev Turističnega društva Šentrupert, da pohodno pot imenuje po njem. Simbolično je pot ob prisotnosti lepotic Slovenije Nede Gačnik odprl predsednik Turistične zveze Slovenije dr. Marjan Rožič.

Pred nami je bila približno 20 km oziroma 5 ur hoje dolga pot. Pot je označena z rdečo-rumeno oznako, ki je bila določena v soglasju z gospodom Tomšetom, vodjem komisije za pota pri Planinski zvezi Slovenije.

Pohodnike usmerjajo tudi smerokazi z napisom Steklasova pot. Vsak pohodnik je na začetku dobil zloženko z opisom poti. Natis zloženske so omogočili številni sponzorji.

Pohodniki, med katerimi so bili tudi konjeniki, smo krenili s trga proti

Veseli Gori. Živopisano množico vseh starosti so sestavljali ljubitelji narave in hoje. Na Veseli Gori so v zloženko lahko odtisnili prvi žig.

Pot smo nadaljevali proti Ravniku in Ostrežu, sledil pa je "vzpon" na Apnenik. Na vrhu so nas Špolarjevi postregli s čajem, ki se je prav prilegel. Ustavili smo se tudi pri Staretovi zidanici, kjer je lepa razgledna točka. Šentruperska dolina se je na naši desni strani odprla v vsej svoji lepoti. Na levo pa smo lahko videli Zaplaz in Čatež, ki sta slovenskim pohodnikom zelo znana.

Pot se je nato spustila proti Koromandiji. Eden izmed glavnih sodelavcev je pripravil lep sprejem za pohodnike: pričakali so nas ljudski godci, domače dobrote, ki smo jih lahko tudi poskusili in kupili (med, medica, medenjaki ...), ter gugalnice za najbolj pogumne.

Prijetna pot po gozdu nas je nato pripeljala do Okroga in Turistične kmetije Končina, kjer je gospodinja Vida obiskovalce prijazno postregla. Pri cerkvi sv. Barbare smo dobili žig in uživali v pogledu na dolino.

Nadaljevanje poti nas je vodilo proti Zadrugi. Kar naenkrat smo bili med samimi vinogradi, čudovit razgled in toplo sonce pa sta nas silila k postanku.

Tretji žig smo dobili v dolini pri Možinovih, kjer imajo ribogojnico. Gospodinje so se zelo potrudile in ponudile vrsto dobrot, med drugim

OCENJEVANJE DOMAČIJ

dimljene postrvi in ričet, domači otroci pa so pekli kostanj. Malica se je prav prilegla, saj smo bili približno na polovici poti. Vsak pohodnik je tudi dobil plutovinast spominski obesek.

Po gozdni poti smo nato nadaljevali na Hom in se povzpeli v Nebesa. Ustavili smo se pri Turistični kmetiji Boršnar in opazovali zmajarje, ki so se pripravljali na polet. Iz Nebes smo imeli pred seboj celotno Mirnsko dolino kot na dlani. Ob poti se nahaja Vinski butik Brcar, kjer sta prijazna lastnika postregla z domačimi dobrotami.

Vsi najtežji "vzponi" so bili že za nami. Med potjo smo klepetali in se na težke noge še spomnili nismo.

Pot proti Hrastnemu nas je vodila mimo Vihra in cerkvice sv. Duha, ene najstarejših podružnic v šentruperski župniji.

Z vrha Hrastnega, kjer je razgledna točka, se vidi velik del prehojene poti. Domačini verjetno sploh ne opazimo škrljevskega gradu, Križevega pota in prelepih obronkov, ki obkrožajo Šentrupert, ker so nekaj vsakdanjega, opazili pa so jih pohodniki, ki so prišli od drugod. Marsikdo ni mogel verjeti, da lahko tako hitro prehodi tako dolgo pot.

Na Hrastnem smo se ustavili pri Deželanovih, kjer nas je gospodinja Zinka pričakala z zelo okusno obaro. Najraje bi kar obsedeli, če ne bi imeli pred seboj še zadnjega dela poti proti Šentrupertu.

V Šentrupertu je pohodnike pričakal ansambel Objem, ki je najbolj vzdržljive povabil še na ples. Jakličevi so postregli s hrano in pijačo; v njihovi gostilni smo dobili pohodniki še peti žig.

Ljudje se niso prav dolgo zadržali na trgu, saj se je hitro zmračilo, pa tudi mrzlo je postajalo.

Ko takole hodiš in srečuješ znane in neznane ljudi, ni nič nenavadno vprašanje: Kaj ni lepo?! Ljudje so zgovorni, odprti in mnogi so dali priznanje vsem, ki so jim omogočili, da so hodili po tako lepi pokrajini. Veseli so bili tudi prijaznosti in gostoljubnosti domačinov.

Pohvale, ki smo jih dobili od številnih udeležencev pohoda, so nas vzpodbudile, da bo Turistično društvo Šentrupert 29. aprila organiziralo spomladanski pohod in 14. oktobra jesenski pohod. Želimo, da bi se pohodov udeležilo še več domačih pohodnikov, upamo pa, da bodo tudi gostinci sprejeli pot kot priložnost in izziv.

Mira Brezovar

V junijskem ŠentRUPERTU je krajevna skupnost Šentrupert v sodelovanju s turističnim društvom razpisala natečaj za najbolj urejeno domačijo v krajevni skupnosti.

Razpisane nagrade pa niso bile podeljene, ker smo imeli težave pri sestavi komisije in pri oblikovanju kriterijev za ocenjevanje. Nihče ni hotel prevzeti odgovorne naloge, saj nimamo izkušenj za korektno ocenjevanje, nikomur pa ne želimo storiti krivice. Do naslednjega leta bomo pripravili kriterije za ocenjevanje in upamo, da bo akcija stekla.

Kljub temu pa smo opazovali in opazili, da so kraji in domačije v naši krajevni skupnosti vedno lepše urejeni.

S posameznimi posnetki želimo pokazati, da nekateri kraji in vzorno skrbijo za svoje bivalno okolje.

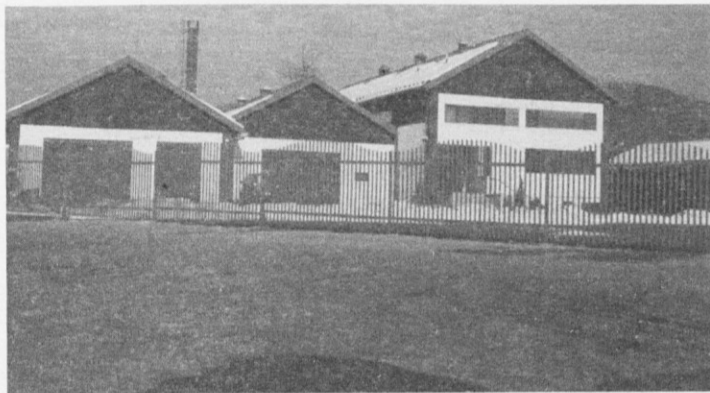
Mira Brezovar

Pri Staretovih na Apneniku se je zidanica zlila s kapelico.
(foto: J. Platiše)

Počitniška idila na Okrogu (foto: J. Platiše)

Z novim lastnikom nekdanjega Agrostroja je tudi dvorišče urejeno. (foto: J. Platiše)

Anderličevi slapovi cvetja na Bistrici. (foto: J. Platiše)

GORENČEVA DOMAČIJA S HRASTNEGA

- NAJBOLJ UREJENA DOMAČIJA V OBČINI TREBNJE

Kmetijska svetovalna služba je skupaj z Občino Trebnje letos že četrto izpeljala akcijo **NAJBOLJ UREJENO KMEČKO DVORIŠČE**.

Na natečaj so se prijavili številni lastniki kmetij iz vse občine, med njimi tudi Gorenčevi s Hrastnega.

Lastnika kmetije Zinko in Ivana smo povprašali, zakaj se je njihova družina odločila, da sodeluje v akciji.

V ureditev naše domačije vsa družina vložijo veliko truda: od ureditve do pospravljanja hiše, gospodarskih poslopij, zidanice in seveda same okolice. Zavedamo se, kako pomembno je, da je sproti vse urejeno in pospravljeno, da je na oknih in v okolici hiše veliko rož, ki tudi zahtevajo pridne roke gospodinje, kar pa ob obilici drugega dela na kmetiji ni vedno lahko. Vendar želimo, da se gostje in prijatelji, ki obiskujejo našo turistično kmetijo, pri nas dobro počutijo in s seboj odnesejo čim lepše vtise, zato nam ni žal truda.

Kdo je sestavljal komisijo, ki je kmetijo ocenjevala?

10. avgusta, to je bil čas, ko je bilo naše področje uničeno zaradi toče, so našo kmetijo obiskali štirje člani, vendar vseh nismo poznali. Kasneje smo iz poročila dipl. inženirja agronomije Janka Širca izvedeli, da je bila komisija sestavljena iz dveh predstavnikov Kmetijske svetovalne službe, predstavnika občine in predstavnice Društva kmečkih žena.

Na kaj so bili člani komisije zlasti pozorni?

Zanimal jih je splošni vtis, ki so ga dobili na kmetiji, arhitektura hiše in gospodarskih poslopij, red in čistoča na kmetiji, dostop k hiši in na kmetijo, vtis domačnosti ter zasaditev s cvetjem in z zelenjem.

Pri Deželanovih - najbolj urejena domačija. (foto: J. Platiše)

Komisija je delo temeljito opravila, pregledala je vse koticke naše domačije, tudi tiste, ki so očem obiskovalcev skriti.

Najvišje možno število točk je bilo 40, Vaša kmetija je bila ocenjena s 36 točkami in zasedla je najvišje, prvo mesto. Kaj Vam ta uspeh pomeni?

Prvo mesto za nas pomeni potrditev, da svoje delo dobro opravljamo, saj tudi drugi opazijo rezultate našega dela. Hkrati pa nam je naložena velika odgovornost, da bomo uspešno delali tudi vnaprej ter tako prispevali k ureditvi in promociji naše krajevne skupnosti v širšem slovenskem prostoru, saj bomo le tako k nam privabili še več ljubiteljev narave in življenja na kmetiji.

Tudi mi želimo, da bi Gorenčeva domačija ostala lepo urejena tudi v bodoče, saj je njihov kmečki turizem poleg domače hrane in dobre pijače znan v domačem in širšem okolju prav po prijaznosti in odprtosti domačih.

Zvonka Krištof

MESECI

Mesec ima dni,
a jih v vsakem enako ni.
JANUAR novo leto začne,
takrat na snegu lepo nam je.
FEBRUAR se pusta veseli,
k šemam plesat bomo šli.
MAREC se v pomladi zbudi
in zvončke sadi.
Prvega APRILA se lažemo,
potem pa po lužah skačemo.
MAJ prinese sončne dni
in otroke razveseli.
JUNIJA konec je pouka,
čas počitnic k nam pokuka.
JULIJA na morje odhitimo
in rjavo barvo dobimo.
AVGUSTA se otroci še igramo
in se lepo imamo.
SEPTEMBRA se jesen prične,
šola vabi učence vse.
OKTOBRA se listje v vetru maje
in ptice se selijo v južne kraje.
NOVEMBRA se mošt v vino spremeni,
pametno ga pijte vsi.
DECEMBER darila prinaša,
zato vesela srca so naša.

Monika Jerič, 3. razred

ŠENTRUPERSKO NAREČJE

MEHKOBA POKRAJINE SE ODRAŽA TUDI V NAREČJU

Že dolgo nam je znano priporočilo, naj misel, ki nam najboljše ne zveni, poskušajmo po domače povedati, pa se nam bo pokazala najboljša rešitev. To priporočilo je sicer danes teže uresničevati, saj čas domačemu govoru ni naklonjen. Pa vendar - marsikdaj nam narečje še vedno pokaže pot do lepo oblikovane misli. Vam, spoštovana dr. Vera Smole, pa še posebej, saj Vam je bilo narečje našega kraja izhodišče za diplomsko in magistrsko delo, nazadnje pa še za doktorat.

Zato je tudi za nas vabljivo pobleže spoznati šentrupersko narečje.

Dolenjsko in gorenjsko narečje sestavljata osnovo knjižnemu jeziku, kasneje še obogateno z drugimi narečji. Je Dolenjecem in Gorenjcem zato lažje govoriti v knjižnem jeziku?

Knjižni jezik je umetna tvorba, zato ni enak nobenemu slovenskemu narečju. To z drugimi besedami pomeni, da se ga moramo vsi učiti. Res ima osnovo v govoru mesta Ljubljane, ki je bila že v Trubarjevem času vsaj kulturno središče velikemu delu Slovencev, njen slovenski govor pa se je izoblikoval na osnovi obeh osrednjih narečij, to sta bili dolenjščina in gorenjščina, ki se tu tudi stikata. Govorci teh dveh narečij imajo pri učenju knjižnega jezika prav gotovo določeno prednost pred govorniki bolj obrobni narečij, ne moremo pa reči, da ga obvladajo že iz samega narečja. Govoriti knjižno je morda še najlažje južnim Gorenjcem in okoličanom Ljubljane, saj je glasovni sestav knjižnega jezika podoben njihovemu, paziti pa morajo, da ne opuščajo ali pretvarjajo v polglasnik kratkih samoglasnikov, čemur se strokovno reče moderna vokalna redukcija (slabljenje in onemevanje). Knjižni jezik je glede tega zelo arhaičen, na razvojni stopnji osrednjih narečij šestnajstega stoletja ali še prej. Dolenjščina ima precej drugačne samoglasnike, ker uporablja dvoglasnike, blizu knjižnemu soglasniškemu sestavu pa so soglasniki in tudi na višjih jezikovnih ravninah ne bi smeli imeti večjih težav.

Poznamo tudi pregovor: Vsaka vas ima svoj glas. Ima dolenjsko narečje veliko odtenkov? Je že drugačna

govorica na Mirni in v Mokronogu?

Morda je trditev, da ima vsaka vas svoj glas, nekoliko prefirana, lahko pa bi to veljalo za faro kot neko osnovno komunikacijsko enoto, v njenih mejah se zelo pogosto izoblikuje razmeroma dokaj enoten krajevni govor. Dolenjščina ali strokovno dolenjska narečna skupina ima več enot: dolenjsko narečje z vzhodnodolenjskim govorom, severno in južno belokranjsko narečje ter kostelsko narečje. Naši kraji spadajo k vzhodnodolenjskemu govoru, ki je nekakšno podnarečje dolenjskega narečja in se govori vzhodno od Trebnjega in Novega mesta do Šentjanža, Tržišča in Šentjerneja. Dolenjščina ima dejansko veliko odtenkov, saj se glasovi, melodija in deloma tudi besedje spreminjajo od fare do fare. Če bomo dobro prisluhnili, bomo Mirenčana zlahka ločili od Mokronožana, še zlasti, če sta iz okoliških vasi, torej prava narečna govornica in ne morda že na pol meščana. V čem se ločita, bomo težko povedali, saj gre za nek splošen slušni vtis, ki ga celo sama stroka težko predstavi drugače kot opisno; govore Mirnske doline namreč družijo zelo velike skupne značilnosti.

Jezik je povezan tudi s pokrajino; za Dolenjsko pravimo, da je s svojo valovitostjo mehka pokrajina; mehko je tudi v govoricah. Na prvi pogled pravimo, da Dolenjci govornice vlečejo, pojejo. Kako bi to poljudno predstavili?

Govorjeni jezik, še zlasti narečje kot prvi, res pravi in uzaveščen materni jezik (knjižni je priučen!) združuje in odseva vse dejavnike, ki so vplivali na človeka preko narave, zgodovine, ideologije in kulture okolja, kakor tudi dejavnike, ki so izhajali iz njegovega lastnega doživljanja in čutenja ter se preko osebnih stikov prenašali iz roda v rod. Valovito dolenjsko narečje s trto na prisojnih pobočjih in rodovitne ravnice ob lenobnih potokih so tako obarvale tudi govornice: mehka je, rahlo pojoča, precej lenobna, vendar gostobesedna in izredno bogata z jezikovnimi pojavi, ki so na razvojni stopnji od najstarejših do najmodernejših dob. Njeno lenobnost, razvlečenost ali počasnost bi lahko na kratko razložili z rabo dvoglasnikov

namesto enoglasnikov (ziele nam. zelje, škuoda nam. škoda, tjata nam. teta, kuaza nam. koza), z izgovorjavo zelo širokega e namesto ozkega (breza, cesta, mlek), z nenapetim izgovorom i-jev in u-jev (zato pravijo, da smo doma iz Štntrooprt); pojočnost pa govornice daje različen tonski potek naglašanih samoglasnikov, na podlagi katerega ločimo pomen besed: če izgovorim samoglasnik let (leto) enkrat tako, da začnem nizko in končam visoko, pomeni to (eno) leto (1. sklon ednine), če pa začnem visoko in se z glasom spustim, pa to pomeni (pet) let (2. sklon množine) - sami lahko poskusite na dva načina izgovoriti npr. besedi mačka ali deležnik delala, pa boste ugotovili, da različno pomenita.

O šentruperskem govoru sem že večkrat pisala; če mi bo usoda naklonjena, bo šentruperski govor podrobno obdelan monografsko. Nekateri domačini pa vedo, da jim dolgujem še nekaj, pri čemer so 'glavni' oni sami (nekateri pa še bodo!), zato bodo to raje prebirali, predvsem pa laže.

So že vidne razlike med govornicami v hribih in samem Šentrupertu?

Nekdaj so bile te razlike prav gotovo večje. 'Ljudsko izročilo' pravi, da veselice brez pretepa med hribci in poljci ni bilo, da so zahajali vsak v svoje gostilne ipd. Torej se je to nedruženje moralo odražati tudi v govornicah. Poleg tega spadajo naši hribi v zasavsko hribovje in tudi govornice postane tu nekoliko bolj zasekana, približuje se južnoštajerskemu slušnemu vtisu. To nas ne čudi, saj je šentruperski govor najsevernejši vzhodnodolenjski govor in meji na trboveljsko-zagorski govor posavskega narečja, ki ga že uvrščamo v štajersko narečno skupino.

Se že opaža razlika med posameznimi generacijami v Šentrupertu?

Generacijska razlika se opaža pri vsakem govornem jeziku in tudi šentruperski govor ni izjema. Prav gotovo obdobje šolanja, zaposlitve izven domačega kraja in nenazadnje mediji ljudi prisilijo, da opustijo nekatere najbolj tipične značilnosti svoje govornice. Ta odmik je prav gotovo manjši pri ljudeh, ki so bolj vezani na svojo domačijo; zato

je razumljivo tudi dejstvo, da se po upokojitvi nekateri spet bolj približajo narečju. Raba narečja je dostikrat odvisna tudi od vsebine pripovedovanega. V spominih na mladost starejšim ljudem dostikrat oživijo besede, ki so jih sicer že zdavnaj zamenjali z novimi, bolj sodobnimi.

Zdaj že nekaj časa živite v mestu; čeprav ste s svojim delom zapisani narečjem, saj ste predavateljica na filozofski fakulteti za dialektologijo, nam zaupajte, če imate že kaj težav, ko se v Šentrupertu približate govoricni matere?

Ne, teh težav nisem nikoli imela. Zame je domača govorica res vrednota in jo gojim kot najzlahtnejšo rožo. Preveč dela in ljubezni sem vložila vanjo, da bi jo lahko kdaj zanemarila. Poleg tega imam povsod stike z Dolenjci: v družini, na delu, med prijatelji ... Vedno pa čutim, da najlepše zveni v domačih krajih, kamor kljub večnemu pomanjkanju časa nadvse rada zahajam.

Trdim, da je narečje vrednota; Vas pa prosim, da to strokovno utemeljite!

Rekla sem že, da je narečje pravi materni jezik in ta je kljub veliki različnosti pomagal Slovencem preživeti na stičišču toliko raznovrstnih kultur - knjižni jezik je bil le njihova nadgradnja, predstavnik tega bogastva različkov navzven, medtem ko je zavest pripadnosti slovenskemu narodu temeljila na govornih oblikah slovenskega jezika, najpogosteje ravno na narečju; tako situacijo še danes srečamo v zamejstvu. Po drugi strani lahko obvladanje narečja in knjižnega jezika razumemo kot znanje dveh jezikov, saj bi nam primerjava knjižnega jezika nekega drugega slovanskega jezika s slovenskim in primerjava nekega narečnega sistema s slovenskim knjižnim pokazala včasih večje razlike, kot so med dvema različnima slovanskima knjižnima jezikoma. Žal ugotavljamo, da (jezikovna) politika pri nas narečjem ni bila naklonjena - najbrž se je bala ravno te velike raznolikosti. Do njih se je obnašala kot do nečesa grdega, česar bi se pravzaprav morali sramovati. Mnogi so se s tem sprijaznili, drugim je ostal grenak priokus, tretji si tega niso dali vzeti. Danes, ko postaja narečno, narodno in domače spet neke vrste moda, se prav slednjim lahko zahvalimo, da so nam ohranili to bogato dediščino.

Jože Zupan

IZ SKRINJE SPOMINOV

Šmarčeva teta Angela Primožič s svojimi spomini pogosto sega v preteklost, zato smo ji radi prisluhnili, kako je nekdanji potekalo življenje.

Zdaj smo v adventnem času - je bila že nekdanj navada, da so se pletli adventni venčki?

“Tega nismo poznali - to je v bistvu v modi šele v zadnjih letih.”

Kako se spominjate Miklavža?

“Dan pred Miklavžem je Miklavž rad hodil s košem, ob njem so bili parkeljni. Mi smo na veliko molili, saj smo se parkeljnov bali - nikoli nismo bili prepričani, če Miklavž ne ve, da smo kaj ušpičili. Miklavž pa je kdaj pa kdaj le segel v koš in nam kaj dal.

Zvečer smo nastavili peharje, še prej pa napisali, kaj naj nam Miklavž prinese. Večkrat smo hoteli, da bi čuli, kdaj bo Miklavž prišel, pa ga nismo dočakali - prej smo zaspali. Včasih je Miklavž upošteval naše želje, večkrat pa tudi ne. Sadja nam v peharju ni nikoli manjkalo - tega so dovolj imeli tam, kjer je bila mama doma. Nikoli pa niso bila jabolka, ki smo jih dobili v peharju, podobna našim. Poleg jabolk so se v peharju še znašli orehi, lešniki, uheljni, piškoti, kakšen bonbon-cuker, kdaj tudi svinčnik ali zvezek, pa pečen Miklavž in kakšen parkelj. Čeprav ni bilo veliko, nam je vendar Miklavž vedno prinesel - kdaj tudi palico, pa ni bilo nič hudega. Pomaranč pa skoraj nismo poznali.

Kasneje je bila navada, da je Miklavž s parkeljni prišel tudi v dvorano - obdarjeni pa so bili le bogatejši - kar so pač starši prinesli.”

Kateri dogodek je bil najbolj pričakovan?

“Pričakovanje božiča je bilo za nas glavno. Pravočasno smo nabrali mah za jaslice - sprva smrek nismo poznali - pravijo, da so prišle iz Nemčije. Jaslice smo imeli naslikane na papirju, potem pa smo figure izrezali in jim dodali paličico, da so lahko posamezne figure stale v mahu. Šele kasneje smo figure sami delali iz gline - posebno ovčke.

Ko smo začeli krasiti tudi smreke, so bili vsi okraski doma narejeni - obesili smo piškote in bonbone, zavite v papir. Že takrat smo poznali srebrn papir, spravili pa smo vsak srebrn papirček, da smo lahko vanj zavili bonbon. Zvezdo pa je vsak sam narisal in izrezal iz papirja.”

So tudi otroci hodili k polnočnici?

“Najmlajši ne, nekako od desetega leta pa že. Božiča smo se veselili tudi zato, ker so navadno takrat zaklali prašiča in smo bolj jedli. Rečeno je bilo, da se mora na sveti večer jesti iz treh piskercev - juha, krompir in meso - zraven je bila potica in bel kruh. Drugače smo jedli zmesen kruh - mlinar je skupaj zmlal ajdo, koruzo, pšenico in ječmen - bil je črn kruh, a vendar dober, kar malo sladak je bil. Mama je za božič spekla hlebec belega kruha, drugače pa še kruh iz pšenice in koruze. Vedno smo imeli za pijačo kuhane uheljne - pa še pojedli smo jih.

Navada je bila, da smo jedli krvavice še tedaj, ko smo prišli od polnočnice, zalivali pa smo jih z lipovim čajem - lipov čaj je

Maksim Gaspari: Tepežkanje.

bil res priboljšek.”

Kaj pa tepežkanje?

“Otroci so prišli s šibami in topli, ob tem pa peli:

‘ Reši se, reši,
pa ne uteši,
daj mi denarca kaj,
Bog ti daj sveti raj!’

Bila pa je tudi navada, če so dekletke premenjale gospodarja, so to storile na tepežni dan (28. decembra), pri novem gospodarju pa so službo nastopile 1. januarja.”

Je bilo ob novem letu v napetem pričakovanju?

“Ne, rekla sem že, da je bil za nas glavni praznik božič in ne novo leto. Pač pa smo otroci radi igrali špano, možakarji pa kartali. Ko pa se je bližala polnoč, je oče za pet minut ugasnil luč, nato smo si voščili in odšli spat.”

Se spomnite še kakšne navade ob novem letu?

“Marsikaj je že šlo v pozabo, spomnim pa se, da so rekli: Če na novo leto vržeš čez ramo copato in se obrne navzven, pomeni, da boš odšel po svetu.”

Kaj veste o svetih treh kraljih?

“Na predvečer smo napisali na vrata kratice vseh treh kraljev, koledniki pa pri nas niso hodili. Radi pa smo povedali, da je od božiča do svetih treh kraljev dan toliko daljši, kot petelin zine.”

Najedli pa ste se največ okrog božiča?

“Res je. Vendar je bil prašič namenjen za celo leto. Vsako platišče je imelo svoje godišče - za pusta svinjska glava (Ker se jih je največ poročilo okrog pusta, so ženini radi govorili: Če boš moja, bova za pusta jedla svinjska usta!), za veliko noč je bilo pleče, za vinograd in košnjo klobase, najdlje se je za trgatev prihranila gnjat. Drugače pa smo v zimskem času otepali zelje, že za zajtrk, skupaj z žganci, opoldne repa in fižol, največkrat zmešanca, zvečer pa spet

kiselno. Tako se je povsod jedlo. Čez teden ni bilo nikoli mesa, v nedeljo je bila juha iz pol kile govedine - in ker sem bila zadnji, deseti otrok, si lahko mislite, da je vsak lahko dobil le košček.”

Zimski čas je čas prehladov - kako ste se zdravili?

“Največkrat je bil lipov ali bezgov čaj, limone smo kupili samo za prehlad - bile so za zdravila, drugače jih nismo kupovali - iz skope zemlje nisi mogel dobiti denarja. Treba je bilo gledati na vsak dinar - zvečer smo dali klado v peč, zjutraj pa pihali vanjo, da ni bilo treba uporabiti vžigalice.

Želodčne bolezni smo zdravili s pelinom, prehlade pa tudi s sempirjem - mama ga je poparila, glavo si držal nad soparo, drugače pa tudi, da si držal noge v sempirju.

Velikokrat smo se zdravili tako, kot je kasneje priporočal pater Ašič - vsa ta naravna zdravila je tudi mama poznala, saj je bilo treba doma pozdraviti - zdravnik je bil predrag.”

Dolge zimske večer ste tudi znali lepo preživeti, kajne?

“Res je. Nikoli nam ni bilo dolgčas. Pozimi smo prebiral fižol, ružili koruzo, oče nam je večkrat krajšal čas s pripovedjo. Naj omenim le dve štoriji. A ker se greh pove, grešnik pa ne, bo kar brez imen tistih, ki so to storili.

Mož je imel s svojo ženo tih teden. Ker se je neprijetnega molka naveličal, je pri belem dnevu prižgal svečo, iskal pod posteljo, svetil pod omaro; dokler ni premamil žene, da se je spozabila in vprašala, kaj išče. Našel je - konec tihega tedna.

Za konec pa še eno o pijancih. Možakar se ga je rad napil, žena mu ni ostala dolžna. Ko se je tako nekoč spet znašel v rožicah, se je ženi, ki je plela na njivi, približal z odprtim dežnikom, ker je od nje pričakoval nevihto. Pa je dežnik ostal suh - saj pametnejši vedno odneha.”

Kljub skromnim razmeram je bilo veliko domačnosti; kaj pa danes?

Jože Zupan

SMEH NAŠIH BABIC

V soboto, 27. novembra, je v oddaji Res je nastopil kot gost baletnik Janez Mejač, rojen v Mokronogu. Med drugim je na šaljiv način povedal, kako pojo zvonovi na Žalostni gori. Tako so tudi meni stara mati povedali, da imajo tudi šentruperski zvonovi poseben zven. Dejali so, da v Šentrupertu pojo: POLNA DOLINA PANKRTOV, na Veseli Gori pa ob smrti: POBERI PUNKELJ, BEJŽI Z NJIM!

Malči Kostevc

V vasi je živela starejša upokojenka. Večkrat je prišla k naši mami in skupaj sta tarnali, kako na starost človeka vse boli in kako je na stara leta hudo. In ta ženica pravi: “Ljubi Jezus, vem, da si veliko trpel, celo na križ so te pribili, ampak penzionist pa le nisi bil!”

PRVIČ PRI ZDRAVNIKU

Zdravnik pregleda pacienta in mu reče: “Tu imaš kozarec vode in prinesi še vodo.”

Pacient uboga in gre, a si misli: “Ubogi dohtar, je pa res žejen, da me sredi dela pošilja po kozarec vode.”

Vodo je prinesel, a ne prave.

Milena Kotar

JE PRAV?

Most na Bistrici je ozko grlo, še posebej, ker nihče ne upošteva hitrosti. (foto: J. Platiše)

Cesta Slovenska vas - Šentrupert kliče po razširitvi. (foto: J. Platiše)

Ozkih grl ne manjka. In še: Kolikšna naj bo hitrost: 40 ali 50? (foto: J. Platiše)

KAJ PA OGRAJA OB POTOKU BISTRICA PRI KULTURNEM DOMU?!

NOVOLETNA VOŠČILNICA MLADIH

NOVOLETNA VOŠČILNICA MLADIH -
člani novinarskega krožka,
mentorica Danica Zupan:

ČAS JE ZLATO

Čas je zelo dragocen, zato ga primerjamo z zlatom. Časa ne smemo zapravljati za nepotrebne stvari, ampak samo za potrebne. Jaz časa ne zapravljam kar tako brez potrebe. Samo včasih se dolgočasim, a ne za dolgo. Vedno najdem kakšno delo. Pomagam mami pri gospodinjstvu, pazim bratca Tomaža, se učim in rada berem. V šoli se tudi trudim, da bi dobro izkoristila čas. Naredim tisto, kar učiteljica reče. Rada pobrišem tablo tudi takrat, ko nisem rediteljica. Hitro rešim nalogo in ubogam učiteljico.

Ana Gorenc, 2. razred

TEDEN

PONEDELJEK že hiti,
a ga TOREK prehiti.
SREDA hitra je za tri,
saj sredi tedna že stoji.
Na četrtem mestu pa se ČETRTEK smeji,
ker se že k PETKU mu mudi.
V SOBOTO otroci smo doma
in čakamo, da bo NEDELJA praznična prišla.

Tjaž Brezovar, 3. razred

LETO

Leto mesece podi,
tedni pa lovijo dni,
dnevi se z urami manjšajo,
minute pa se s sekundami daljšajo.
Leto tako hiti,
da se nam kar čudno zdi,
ko ga več ni.

Anže Mikec, 3. razred

ČAS

Čas ne gleda in ne voha,
ne hodi, ne joka.
Čas samo hiti,
če ti je prav ali če ti ni.

Če hočeš ali nočeš,
se čas vrti,
vendar ne samo zate,
ampak za vse ljudi.

Kadar se človek veseli,
mu čas hiti,
kadar se dolgočasi,
se mu počasen zdi.

Čeprav čas hiti,
se ne spoti,
ne pozna ne konca ne meja,
ker po celem svetu je doma.

Nina Bartolj, 4. razred

ČAS

Čas nima nog,
pa vedno teče:
ko ti spiš
ali pridno se učiš.
Merijo ga ure,
ki so ročne ali stenske,
lahko pa na omari stojijo,
da nas zjutraj prebudijo.
Čas je lahko ura,
sekunda ali stoletje,
včasih pa celo tisočletje.
Čas je vedno in povsod,
čeprav neviden je gospod.

Teja Brezovar, 8. razred

VOŠČILO ZA LETO 2000

Življenje je kot nit. Včasih se pretrga prej, včasih pozneje. Večkrat se tudi zaplete in potrebna je naša močna volja, da se zopet odplete in znova steče. In priteče do prelomnice, kakršna je na primer leto 2000. Novo desetletje, STOletje, TISOČLETJE. Mi bomo praznični, polni upanj in želja, da bi se svet spremenil. Naj zavladajo mir, ljubezen, zdravje in sreča v vseh porah življenja! Naj se svet razvija v pravo smer! Ne v tablete namesto hrane in ne v robote za opravljanje del. NE! To ni življenje!

Naj nam ta prelomnica prinese novo generacijo - prave ljudi brez srda v srcih, pač pa z ljubeznijo in milino. Skupaj se odločimo, kako bomo živeli.

Stopimo v novo leto, leto 2000, z mirnimi srci in razsvetljenim razumom. Skupaj si olepšajmo svet!

Tina Medved, 8. razred

ČAS

ČAS je belolasi striček, ki ve, kaj je neskončnost. Ve, da je neskončnost kot morje, sestavljeno iz mnogih kapljic - trenutkov - tako srečnih kot tudi žalostnih. Naj bo teh zadnjih v prihajajočem letu čimmanj!

ČASA včasih ne morem razumeti. Kako je mogoče, da se kazalci na uri obirajo in se plazijo kot megla, kadar imamo matematiko, ko pa je na urniku glasba, iz nagajivosti zanalašč hitijo naprej?!

Dandanes veliko otrok trpi zaradi vojne. Torej: naj bodo vojnemu ČASU v prihodnjem tisočletju resnično štete zadnje ure!

Kaj se pravi imeti ČAS? Je to tako, da greš v trgovino in rečeš prodajalki: "Rabil bi približno tri kilograme časa. Koliko bi to stalo?"

Ne, ne moremo ga preprosto kupiti. Vsa čarovnija je v tem, da si ga moramo vzeti. Od kod? To pa mora ugotoviti vsak sam.

Mislím, da o ČASU, ki ga preživimo s prijatelji in z družino, ne moremo govoriti kot o sekundah, minutah in urah, ki so minljive. Čas, ki ga podarimo svojim najbližjim, pa je neminljiv, saj se sreče, ki so nam jo prinesli v srce, ne da pozabiti ali izbrisati.

Torej, bodimo s ČASOM prijatelji, kajti le tako nam bo vsakič, ko bomo v stiski z njim, prijazno priskočil na pomoč.

Andreja Udovč, 8. razred

Posamezni člani novinarskega krožka so tudi v tem šolskem letu uspešni. V septembru je bila pri Zvezi upokojencev Slovenije nagrajena Mateja Ramovš iz 7. razreda - znašla se je v Izoli. Pri natečaju ob dnevu OZN je Dolenjsko v Slovenj Gradcu zastopala Tina Medved, ob slovenskem UNICEF pa je bila spet med nagrajenkami osmošolka Andreja Udovč.

Kmečki glas je razpisal natečaj Najlepši Miklavžev večer; med tremi knjižnimi nagradami sta bili dve namenjeni našima učenkama Mateji Ramovš in Andreji Udovč.

Kmečki glas je tudi izbral novinarski krožek na OŠ dr. Pavla Lunačka, da bodo člani v imenu mladih voščili letu 2000. Čestitamo!

SKOZI VRATA LETA 2000 V ČAS DRUGAČNEGA ČASA

Ljudje hodimo po različnih poteh in navadno se ne ustavljamo in ne gledamo nazaj. Želimo si vedno novih ciljev, tu so želje, da bi vedno dosegli še kaj več. Zdaj so tik pred nami (da, če iztegneš roko, se jih že lahko dotakneš) vrata v novo tisočletje. Nekateri že trkajo nanja in čakajo, da se odpro. Jaz pa sem sedla na prag teh vrat, se po dolgem času ustavila in razmišljala.

Živimo v ČASU, v katerem je denar naše vse. Udobje, čim večje premoženje in čim več materialnih dobrin. Pozabljamo pa, da se vsega pač ne da kupiti. Na srečo sreča ne izbira samo ljudi, ki imajo denar, izbere ljudi, ki jo sprejmejo z odprtimi rokami.

Ta naš ČAS je poln otrok, ki so lačni, brez domov, žrtve nasilja, drog in alkohola.

V vsakem trenutku umre na tisoče nedolžnih ljudi, saj je vojna v svoje sovražno prgišče vzela vso Zemljo in nikoli ne vemo, kdaj bo svoje prste zasadila tudi v našo državo.

V našem ČASU se zrak spreminja v mešanico plinov, ki nas bodo (morda nas še ne, pač pa lahko že naše potomce) nekega dne zadušili. Avtomobili, tovarne, odpadki ...

Smo pa ljudje podrejeni tudi ČASU. Kar naprej nekam hitimo. Včasih nimamo niti trenutka, da bi se objeli z našimi prijatelji ...

Vprašala sem se, kaj nas čaka za temi vrati. Vrati v novo tisočletje. Spet isto?

NE!!! Verjamem, da je za temi vrati povsem nekaj drugega. Nekaj lepega, svežega in novega. Verjamem, da nas za njimi čaka nova enota za merjenje ČASA; reče se ji ŽIVLJENJE. In to ni življenje, kot ga razumemo mi. Ne, ta nova merska enota se ne meri z urami, dnevi, s tedni, tisočletji; pač pa Z LJUBEZNIJO, S PRIJATELJSTVOM, Z NASMEHI, Z lepimi in toplimi BESEDAMI, S SREČO ...

Vse se enkrat spremeni. Potok se izlije v reko, popek vrtnice se odpre, za dnevom pride noč, listje strohni, kozarec se razbije ... a ČAS ostane.

Še vedno sedim na pragu teh vrat, za katerimi nas čaka leto 2000. Ko jih bomo odprli, želim, da bi tudi Vi odkrili to, kar jaz že vem: ČAS se ne spreminja. SPREMINJAMO GA LJUDJE. TUDI JAZ (ga bom).

Mateja Ramovš, 7. razred

V LETO 2000 NAZDRAVIMO S FRELIHOVO PENINO OD FARE

Vinogradnik in vinar Jože Frelih, ki si je sloves pridobil zlasti s cvičkom od fare, se že vrsto let ukvarja tudi s pridelovanjem in z negovanjem penečega vina. V kleti je najprej donegoval belo peneče vino z imenom Kappelman, temu je dodal še penino Top, seveda pa je za vse bolj zahteven trg pripravil še druge vrste nepenečih vin, za katera je na vinskih sejnih prejel številna priznanja.

Že ob velikem prazniku našega kraja - 500-letnici gotske cerkve - je podjetni vinogradnik s steklenicami napolnil jubilejno Šentrupersko penino, ki je še danes na vidnem mestu v marsikateri kleti ljubiteljev in zbiralcev vin.

Leto 2000 je gospod Frelih želel počastiti tudi s svojim vinskim pridelkom, zato je ustekleničil še posebej pozorno iz letnika 1994 donegovano polsuho penino, ki je prav tako narejena po šampanjski metodi. Penini od fare, ki ima okus po malini in je rose barve, je v embalažo dodal še steklenico cvička.

Spoštovanje do dobre kapljice iz našega okolja je z verzi izrazil naš veliki pesnik in prijatelj Šentruperta Tone Pavček, ki je zapel:

Par OD FARE: mladec CVIČEK
in PENINA, dekle v cvetju,
nam z dolenskih gričev kliče:

SREČNO V NOVEM TISOČLETJU!

Zvonka Krištof

ŠentRUPERT

GLASILO KRAJEVNE SKUPNOSTI ŠENTRUPERT - LETO: I. / 4.
DECEMBER 1999

USTANOVITELJICA: KRAJEVNA SKUPNOST ŠENTRUPERT - zanjo: Peter Frelih
UREDNIŠKI ODBOR: Zvonka Krištof (urednica), Mirko Simončič, Gabrijela Šturm in Jože Zupan

OBLIKOVANJE IN PRELOM: Rupert Gole

TISK: KOPO d. o. o. Mirna

Glasilo izhaja štirikrat letno v nakladi 850 izvodov

Na podlagi Zakona o davku na dodano vrednost se za glasilo plačuje 8% davek.